

Komparativna analiza turističkog vrednovanja Kneževe palače u Zadru i Kneževog dvora u Dubrovniku

Dumenčić, Dijana

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac
University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:201423>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied
Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA**

Dijana Dumenčić

**KOMPARATIVNA ANALIZA TURISTIČKOG
VREDNOVANJA KNEŽEVE PALAČE U ZADRU I
KNEŽEVOG DVORA U DUBROVNIKU**

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, prosinac, 2017.

Dijana Dumenčić

**KOMPARATIVNA ANALIZA TURISTIČKOG VREDNOVANJA
KNEŽEVE PALAČE U ZADRU I KNEŽEVOG DVORA U
DUBROVNIKU**

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu
Poslovni odjel
Stručni studij Ugostiteljstva

Kolegij: Turističko vrednovanje kulturne baštine

Mentorica: mr. sc. Sanda Kočevar

Komentorica: Mateja Petračić, dipl. oec.

Matični broj studenta: 0618614033

Karlovac, prosinac, 2017.

ZAHVALA

Veliko hvala mojoj mentorici mr. sc. Sandi Kočevar na pomoći tijekom pisanja Završnog rada te na konstruktivnim savjetima kojima me usmjeravala prema cilju. Također, zahvaljujem se mentorici na vremenu i strpljenu što mi je znatno olakšalo cijeli proces pisanja Završnoga rada.

Zahvaljujem se profesorima Stučnog studija Ugostiteljstva Veleučilišta u Karlovcu na prenesenom znanju i profesionalnom pristupu.

Također, zahvaljujem se svojim roditeljima na podršci tijekom studiranja te sestri koja mi je pružila pomoć oko savladavanja gradiva kada je bilo potrebno i koja mi je svojim uspjehom bila primjer tijekom studiranja.

Ne smijem zaboraviti ni svoje prijateljice koje su mi pomogle nesebično kada god je bilo potrebno.

Zahvaljujem se svima na posljednje tri godine koje su bile jedne od najljepših do sada u mome životu.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja podataka.....	1
1.3. Struktura rada.....	1
2. KULTURNA BAŠTINA U FUNKCIJI TURIZMA ZADARSKE ŽUPANIJE.....	2
2.1. Turizam Zadarske županije.....	2
2.2. Turizam grada Zadra.....	9
2.3. Najznačajnija kulturna dobra u funkciji turizma	11
2.4. Kneževa palača kroz povijest	12
2.4.1. Turističko vrednovanje Kneževe palače	13
3. KULTURNA BAŠTINA U FUNKCIJI TURIZMA DUBROVAČKO- NERETVANSKE ŽUPANIJE.....	20
3.1. Turizam Dubrovačko-neretvanske županije	20
3.2. Turizam grada Dubrovnika.....	27
3.3. Najznačajnija kulturna dobra u funkciji turizma	29
3.4. Knežev dvor kroz povijest	31
3.4.1. Turističko vrednovanje Kneževog dvora.....	32
4. KOMPARATIVNA ANALIZA TURISTIČKOG VREDNOVANJA KNEŽEVE PALAČE U ZADRU I KNEŽEVOG DVORA U DUBROVNIKU.....	37
4.1. Komparacija turističkih kretanja u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji	37
4.2. Komparacija turističkih kretanja u gradovima Zadru i Dubrovniku.....	40
4.3. Kneževa palača u Zadru i Knežev dvor u Dubrovniku.....	43
5. ZAKLJUČAK	47
POPIS LITERATURE	49
POPIS GRAFIKONA	53
POPIS TABLICA	55
POPIS SLIKA	56

SAŽETAK

Županije na hrvatskoj obali bilježe najveću turističku fluktuaciju u odnosu na ostale županije Republike Hrvatske. Kako se turizam s vremenom iz masovnog raščlanio na specifične oblike turizma, tako je u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji kulturni turizam poprimio sve veće značenje. Glavnu ulogu u kulturnom turizmu imaju kulturno-povijesna dobra koja su jedan od glavnih resursa kulturnog turizma.

U radu su analizirana turistička kretanja Zadarske i Dubrovačko-neretvanske županije te njihovih administrativnih središta, Zadra i Dubrovnika u razdoblju od 2012. godine do 2016. godine te su ukratko navedeni problemi koji u ljetnim mjesecima nastaju u gradskim jezgrama navedenih gradova. Prikazana je kratka povijest Kneževe palače u Zadru i Kneževog dvora u Dubrovniku. Kako bi se pobliže prikazalo korištenje kulturnih dobara u kulturnom turizmu, u radu su analizirana te zatim uspoređena kulturna dobra Kneževa palača u Zadru i Knežev dvor u Dubrovniku, kao i njihovo turističko vrednovanje.

Ključne riječi: Dubrovnik, komparativna analiza, Kneževa palača, Knežev dvor, kulturni turizam, Zadar

SUMMARY

The counties on the Croatian coast record the largest tourist fluctuation in comparison to other counties of the Republic of Croatia. As massive tourism over time has dismembered on specific forms of tourism, so in Zadar and Dubrovnik-Neretva County, cultural tourism has gained ever greater significance so far. The main role in cultural tourism play cultural-historical assets which are one of the main resources of cultural tourism.

Thesis analyses tourist movements of the Zadar County and Dubrovnik-Neretva County and their administrative centers, Zadar and Dubrovnik from 2012. to 2016., and briefly deals with the problems that emerge in the summer months in the city cores of the mentioned cities. A short history of the Duke's Palace in Zadar and the Duke's Court in Dubrovnik is shown. In order to give a closer look at use of cultural goods in cultural tourism, in thesis there are analysed and then compared the cultural assets of the Duke's Palace in Zadar and the Duke's Court in Dubrovnik, as well as their touristic evaluation.

***Key words:** Dubrovnik, comparative analysis, Duke's Palace, Duke's Court, cultural tourism, Zadar*

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet Završnog rada je komparativna analiza turističkog vrednovanja Kneževe palače u Zadru i Kneževog dvora u Dubrovniku. U radu su analizirana turistička kretanja koja su se u razdoblju od 2012. godine do 2016. godine odvijala na području Zadarske i Dubrovačko-neretvanske županije te njihovih administrativnih središta. Kulturni turizam poprima sve veće značenje. Kulturna dobra jedan su od glavnih resursa takvog oblika turizma, a u ovome radu izdvojena su kulturna dobra Kneževa palača u Zadru i Knežev dvor u Dubrovniku. Navedena kulturna dobra su analizirana, a zatim i uspoređena s ciljem prikaza njihovog vrednovanja u turizmu, što je ujedno i cilj Završnog rada.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja podataka

Izvori podataka koji su korišteni tijekom pisanja Završnog rada su stručne knjige, razvojne strategije gradova Zadra i Dubrovnika, financijska izvješća i proračuni preuzeti sa službenih stranica gradova i županija, izvješća Hrvatske gospodarske komore, dnevni tisak grada Zadra i grada Dubrovnika, stranice Instituta za turizam i Ministarstva kulture Republike Hrvatske te pouzdane internet stranice. Metode prikupljanja podataka korištene tijekom pisanja ovoga rada su metoda istraživanja za stolom ili historijska metoda, analiza i sinteza te deskriptivna metoda.

1.3. Struktura rada

Završni rad sastoji se od pet poglavlja rasčlanjenih na potpoglavlja. Analizirana su turistička kretanja Zadarske i Dubrovačko-neretvanske županije i udio Zadra i Dubrovnika u turizmu Županija. Navedena je uloga kulturnog turizma u gradovima te kratka povijest Kneževe palače i Kneževog dvora i njihovo vrednovanje u turizmu, a zatim je sve navedeno uspoređeno. Na kraju Završnog rada nalazi se zaključak te prilozi.

2. KULTURNA BAŠTINA U FUNKCIJI TURIZMA ZADARSKE ŽUPANIJE

2.1. Turizam Zadarske županije

Zadarska županija proteže se na prostoru ukupne površine 7 276,23 km², a smještena je na središnjem dijelu hrvatske obale Jadrana.¹ Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Zadarska županija, s gradovima Benkovcem, Biogradom na Moru, Ninom, Obrovcem, Pagom te Zadrom, kao županijskim središtem, brojala je 170 017 stanovnika.

Slika 1. Karta Zadarske županije

Izvor: Zadarska Brodarica,

http://www.brodaricazadarmastrovic.net/index.php?option=com_content&task=view&id=3540&Itemid=6,
pristupljeno 06. 09. 2017.

Područje Zadarske županije, kao jedinice regionalne samouprave, zahvaljujući svojim povijesnim, prometnim i gospodarskim čimbenicima ima važnu poziciju na karti hrvatske turističke ponude. Među svim jadranskim županijama, Zadarska županija ima najdulju obalu (1 300 km) što povoljno utječe na gospodarski i posebno na turistički razvoj.²

¹ Zadarska županija/Službene mrežne stranice, <https://www.zadarska-zupanija.hr/index.php/o-nama/polozaj-i-osnovne-prostorne-karakteristike-zadarske-zupanije>, pristupljeno 06. 09. 2017.

² Strategija razvoja turizma grada Zadra 2013. – 2023., <http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2013/01/GP-turizma-Zadarske-zupanije.pdf>, pristupljeno 31. 05. 2017.

Zbog svog položaja na središnjem dijelu jadranske obale, Zadarska županija predstavlja važno prometno čvorište koje povezuje sjeverno i južno Hrvatsko primorje te Dalmaciju s ostalim dijelovima Hrvatske. Zahvaljujući autocesti A1 Zagreb – Zadar – Split – Dubrovnik, državnim cestama, zračnim, pomorskim i željezničkim linijama, Zadarska županija postala je prepoznatljiva kao destinacija iz koje su lako dostupna kulturno-povijesna dobra u bližoj i daljoj okolici.

Turizam je jedna od glavnih gospodarskih grana Zadarske županije. Prometna infrastruktura, servisi putovanja, gospodarski i upravni sadržaji, obrazovne institucije i trgovine predstavljaju ukupnost indirektna turističke ponude koja omogućava turistima i izletnicima ugodan, siguran i kvalitetan boravak u odredištu, dok smještajno-ugostiteljski objekti te luke nautičkog turizma predstavljaju direktnu turističku ponudu Zadarske županije. Turizam doprinosi povećanju bruto domaćeg proizvoda, otvaranju novih radnih mjesta i povećanju izvoza.³

U tom kontekstu pojačala se potreba za smještajem. Kako je hotelskih kompleksa u Zadarskoj županiji relativno malo, otvorio se prostor za privatne iznajmljivače/domaćine. Udio privatnog smještaja u ukupnom broju smještajnih jedinica iznosi preko 60 %, a broj aktivnih iznajmljivača prelazi 12 000.⁴

Prema istraživanju TOMAS ljeta 2014. godine prosječni dnevni izdaci u destinaciji provođenja ljetnog odmora iznosili su 66,00 eura po osobi. U strukturi prosječnih dnevnih izdataka 55 % odnosi se na uslugu smještaja, 18 % na uslugu hrane i pića izvan usluge smještaja, a 27 % na sve ostale usluge.⁵

Može se zaključiti kako turizam kroz sve navedeno značajno utječe na razvoj Zadarske županije povećanjem gradskog proračuna i kvalitete života, utjecajem na gospodarstvo Županije te obnovom javnih prostora i građevina poput Trga Sv. Frane i Trga Gospe Loretske. Utjecaj turizma na razvoj Zadarske županije posebno se ističe za vrijeme turističke sezone kada se povećava zaposlenost, vrijednost kune kao valute, a promet u trgovini na malo u ljetnim mjesecima je najveći u godini.

Ukupna sredstva za financiranje Programa javnih potreba u kulturi u Zadarskoj županiji u 2012. godini iznosila su 13 593 668,54 kune. Za Narodni muzej izdvojeno je ukupno 4 693 091,90 kuna od čega 3 098 941,90 kuna za djelatnost Narodnog muzeja, za opremanje poslovnih prostorija izdvajanja su iznosila 617 976,00 kuna, za izložbenu

³ Dujmović, M.: Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2014., str. 44.

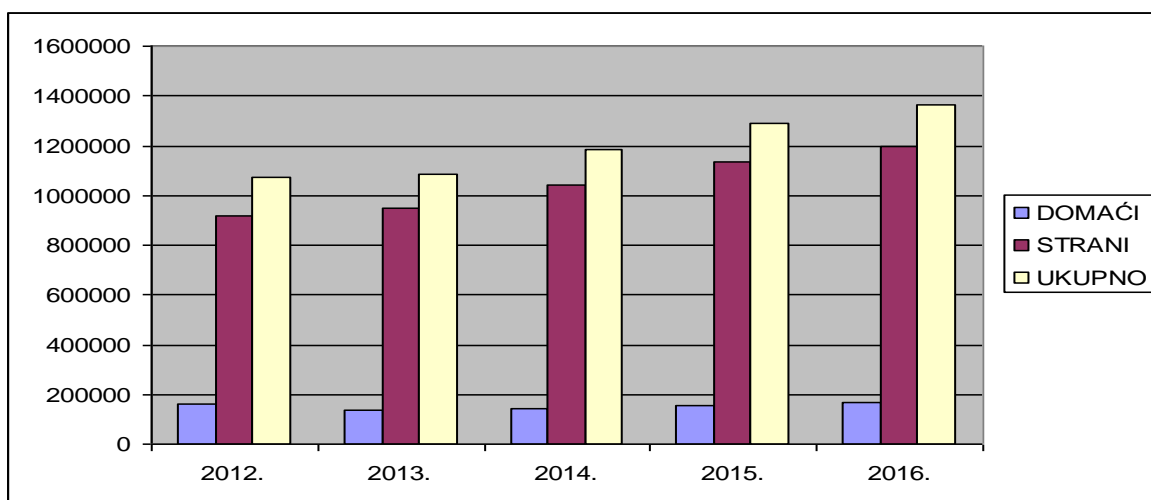
⁴ Ibidem

⁵ Institut za turizam, <http://www.iztg.hr/UserFiles/Pdf/Tomas/Tomas-Ljeto-2014-Sazetak-iz-knjige.pdf>, pristupljeno 04. 10. 2017.

djelatnost 426 985,00 kuna te za međunarodne programe 550 015,00 kuna. U 2013. godini izdvajanja za Narodni muzej koji se nalazi u sklopu Kneževe palače iznosila su 88 477,14 kuna. U 2016. godini proračun Zadra iznosio je 413 506 607,13 od čega je iz Ministarstva kulture uplaćen iznos od 1 000 000,00 kuna za završetak rekonstrukcije i izgradnje Kneževe palače.⁶

Zadarsku županiju je 2012. godine posjetilo 158 198 domaćih gostiju i 915 994 stranih gostiju što je ukupno iznosilo 1 074 192 gosta. U 2013. godini posjetila su je 137 672 domaća gosta i 949 116 stranih gostiju što je ukupno iznosilo 1 086 788 turističkih dolazaka. U 2014. godini u Zadarskoj županiji je ostvareno 1 186 908 turističkih dolazaka, od čega 142 598 dolazaka domaćih gostiju te 1 044 310 dolazaka stranih gostiju. Iduće godine posjetilo ju je 157 386 domaćih gostiju i 1 132 476 stranih gostiju što je ukupno iznosilo 1 289 862 gosta, dok je u 2016. godini bilo ukupno 1 362 206 gostiju, od toga 165 964 domaćih gostiju te 1 196 242 strana gosta.

Grafikon 1. Broj ostvarenih turističkih dolazaka u Zadarskoj županiji 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 05. 09. 2017.

Iz grafikona je moguće zaključiti da se u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu broj domaćih gostiju u Zadarskoj županiji smanjio, dok se broj posjeta stranih gostiju povećao, a ukupan broj gostiju bio je veći u odnosu na prethodnu 2012. godinu. Razlog

⁶ U Strategiji razvoja kulture Grada Dubrovnika 2015. – 2025. navedeno je da Dubrovnik već godinama drži vodeće mjesto u izdvajanju za kulturu na nacionalnoj razini. U 2013. godini u Dubrovniku se iz lokalnog proračuna za kulturu izdvojilo 13,6%, dok je nacionalni prosjek gradskih izdvajanja za kulturu bio od 5,6 do 10%. Najveći udio u gradskom proračunu kultura je ostvarila 2010. godine i to 17,1% ukupnog gradskog proračuna. U apsolutnim iznosima, izdvajanja za kulturu u proračunu grada povećala su se u posljednjih pet godina za gotovo 23 000 000,00 kn.

pada u dolascima domaćih gostiju leži u gospodarskoj krizi.⁷ Također, nedostatak financijskih sredstava i nedostatak slobodnog vremena zbog poslovnih ili obiteljskih obveza bili su jedan od glavnih razloga smanjenja turista u Županiji.⁸ U 2014. godini broj domaćih gostiju se povećao u odnosu na 2013. godinu, a isto vrijedi i za strane goste te je ukupan broj gostiju bio veći u odnosu na prethodnu godinu. Trend porasta turista nastavio se i u narednim godinama gdje je uočljiv porast kako domaćih, tako i stranih turista te je u ukupnom broju posjeta turista zabilježen rast, a tome je pridonjela titula najbolje europske destinacije koju je Zadar osvojio 2016. godine. Glavni motiv stranih turista za putovanje je „sunce i more“, iako je i kulturni turizam u porastu. Zadarska županija nudi kombinaciju „sunca i mora“ s kulturnim atrakcijama što je također razlog povećanja turista u Županiji. U faktore povećanja turističkog prometa u Županiji ubrajaju se i priroda i gastronomska ponuda Županije.

U Zadarskoj županiji su u 2012. godini noćenje ostvarila 6 783 072 turista, a od toga 834 921 domaći turist te 5 948 151 strani turist. Taj broj je u 2013. godini iznosio ukupno 6 747 858 noćenja, od toga 700 517 domaćih noćenja i 6 047 341 strano noćenje. U 2014. godini ostvareno je 726 744 noćenja domaćih gostiju i 6 457 406 noćenja stranih gostiju što je ukupno iznosilo 7 184 150 turističkih noćenja. U 2015. godini ukupan broj turističkih noćenja iznosio je 7 816 872, a od toga 815 585 domaćih noćenja i 7 001 287 stranih noćenja. U 2016. godini broj ostvarenih domaćih turističkih noćenja iznosio je 834 389, a broj ostvarenih stranih turističkih noćenja iznosio je 7 375 463 što je ukupno 8 209 852 ostvarena turistička noćenja.

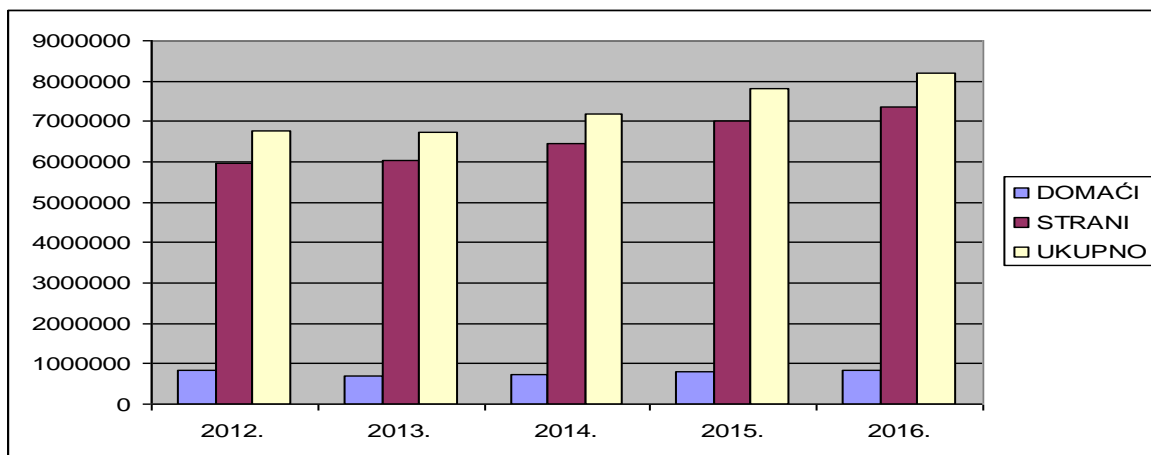
Iz grafikona u nastavku je moguće zaključiti da se u Zadarskoj županiji u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu ukupan broj turističkih noćenja smanjio iako se broj stranih turističkih noćenja povećao. Razlog tome je pad u noćenjima domaćih turista koji je isti kao i kod turističkih dolazaka u Županiju. U 2014. godini povećao se broj kako domaćih tako i stranih turističkih noćenja u odnosu na 2013. godinu te se samim time i ukupan broj turističkih noćenja povećao. U 2015. godini trend porasta domaćih i stranih turističkih noćenja se nastavio, a ista situacija bila je i u narednoj godini. Razlog tome je prometna pristupačnost, dolazak niskotarifnih tvrtki, a bitan čimbenik su i ljepota i

⁷ Ibidem

⁸ Ibidem

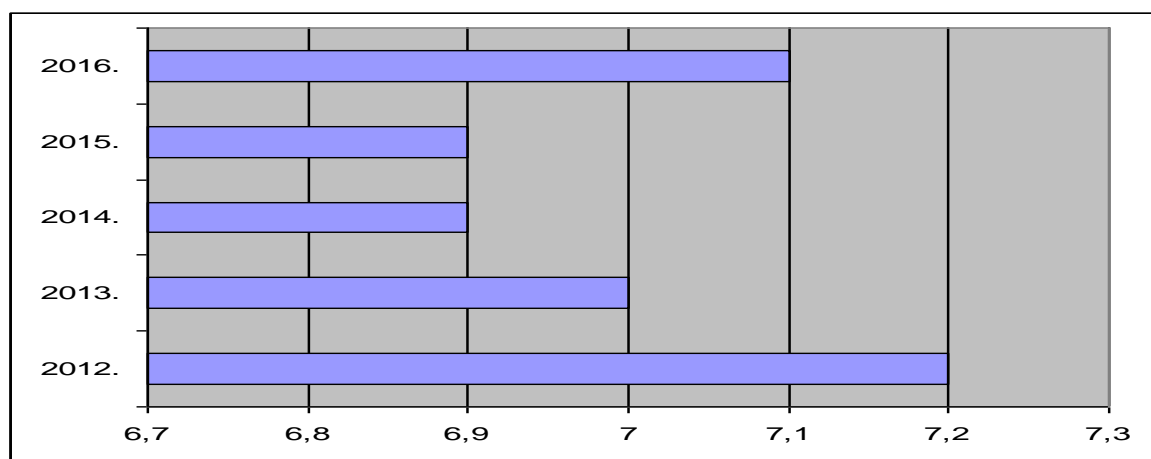
netaknutost prirode, posebice otoka koji su još neotkriveni, blizina Kornata te zadarskog zaleđa, idealnoga za turiste željne adrenalina.⁹

Grafikon 2. Broj ostvarenih turističkih noćenja u Zadarskoj županiji 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 05. 09. 2017.

Grafikon 3. Prosječni dani boravka turista u Zadarskoj županiji 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore, <https://hgk.hr/documents/gospodarska-kretanja-zadarske-zupanije-br-3359706361ec810.pdf>, pristupljeno 28. 09. 2017.

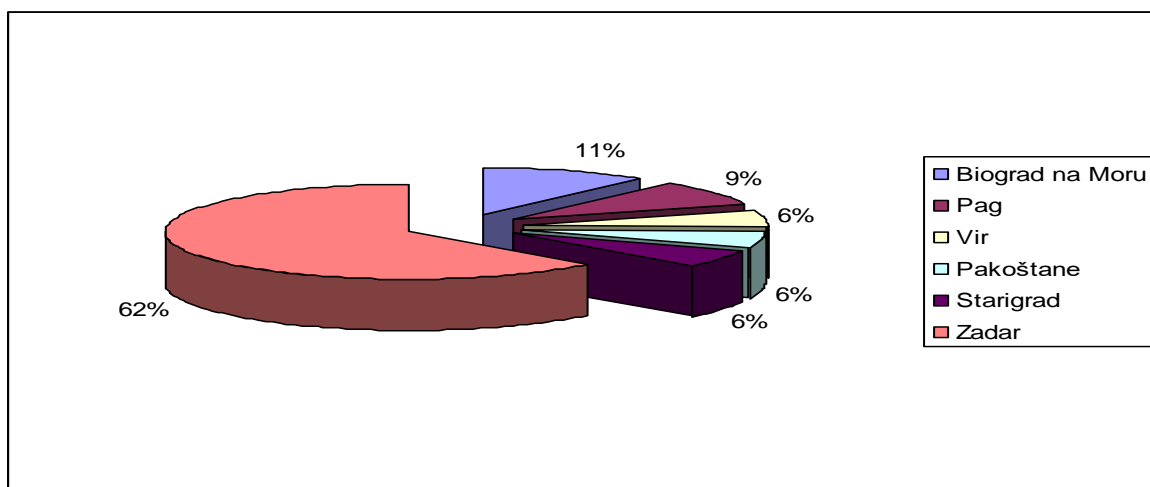
Prosječni dani boravka turista u Zadarskoj županiji mijenjali su se iz godine u godinu. U 2013. godini prosječan broj boravka turista u Županiji smanjio se u odnosu na

⁹ Lider, <https://lider.media/aktualno/zadarska-zupanija-tajna-zajednickog-rasta-turizma-industrije/>, pristupljeno 11. 11. 2017.

2012. godinu. Taj negativni trend nastavio se i u narednim godinama te je on u 2014. godini iznosio 6,9 dana isto kao i u 2015. godini. U 2016. godini prosječan broj boravka turista porastao je u odnosu na prethodno trogodišnje razdoblje, no i dalje nije bio veći od onoga ostvarenog u 2012. godini. Razlog tome leži u nedovoljnom hotelskom kapacitetu, pogotovo kada se Zadarska županija uspoređi s ostalim županijama. Uz kampove, Zadarska županija ima veliki udio privatnog smještaja u ukupnim smještajnim kapacitetima. Ukazala se potreba za otvaranjem hostela zbog sve većeg broja mladih turista koji dolaze niskotarifnim avio-prijevozniciima.¹⁰

Turisti u Zadarskoj županiji, osim Zadra posjećuju i druge gradove, a po broju turističkih dolazaka najviše su zastupljeni Biograd na Moru, Pag, Vir, Pakoštane te Starigrad. Iako navedeni gradovi ostvaruju značajne turističke posjete, broj navedenih ne premašuje posjete turista Zadru, odnosno na Zadar otpada najveći broj turističkih dolazaka u Županiji.

Grafikon 4. Udio turističkih dolazaka u gradovima Zadarske županije u odnosu na grad Zadar 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 28. 09. 2017.

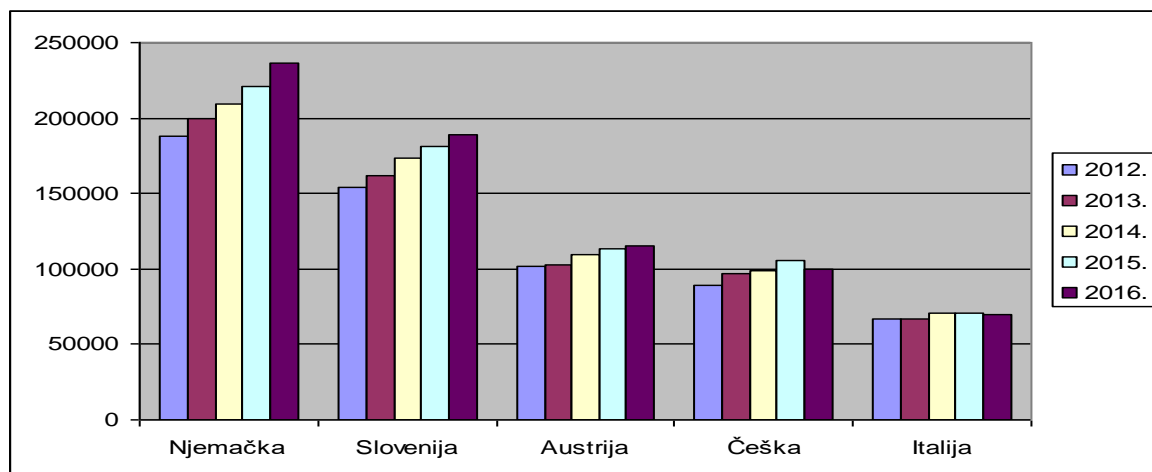
U razdoblju od 2012. godine do 2016. godine broj turističkih posjeta Biogradu na Moru iznosio je 701 919. Broj turista na Pagu u istom razdoblju bio je 543 589. Na Viru je ostvareno 359 675 turističkih posjeta, a u Pakoštanima 350 037 turističkih dolazaka.

¹⁰ Zadarski.hr, <http://zadarski.slobodnadalmacija.hr/4-kantuna/clanak/id/435769/poraz-zadarskog-turizma-mi-smo-sezonalna-destinacija-s-malo-hotela-u-kojoj-gosti-sve-krace-ostaju>, pristupljeno 13. 11. 2017.

Starigrad je zabilježio 376 424 turistička posjeta te je Zadar ostvario najveći broj turističkih dolazaka i to 3 986 800.

Glavna emitivna tržišta u Zadarskoj županiji u razdoblju od 2012. godine do 2016. godine bila su Njemačka, Slovenija, Austrija, Češka i Italija.

Grafikon 5. Trend dolazaka turista u Zadarsku županiju po zemljama 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Turističke zajednice grada Zadra i Hrvatske gospodarske komore
<https://www.hgk.hr/documents/gospodarska-kretanja-zadarske-zupanije-br-3359706361ec810.pdf>, pristupljeno 28. 09. 2017.

U 2013. godini broj turista iz Njemačke bio je veći u odnosu na prethodnu godinu, a taj pozitivan trend nastavio se i u narednim godinama te je u 2016. godini ostvaren vrhunac turističkih dolazaka iz Njemačke i to 236 818 turističkih dolazaka. Razlog tome je izlazak Njemačke iz gospodarske krize. Motiv „sunce i more“ nalazi se na vrhu motiva njemačkih turista pri odabiru destinacije, a Zadarska županija u ljetnim mjesecima obiluje suncem i lijepim vremenom. Visoka sklonost za putovanja u Hrvatsku, odnosno u Zadarsku županiju prisutna je i radi dužih putovanja (kod segmenta turista koji putuju radi putovanja dužih od 5 dana).

Broj slovenskih turista u Zadarskoj županiji u 2012. godini iznosio je 153 980 te se iz godine u godinu povećavao. Tako je u 2016. godini ostvaren maksimum turističkih dolazaka i to 189 434 turistička dolaska.

Broj ostvarenih dolazaka austrijskih turista u Zadarsku županiju u 2013. godini bio je veći u odnosu na 2012. godinu, a taj pozitivan trend nastavio se sve do 2016. godine kada je broj turista iz Austrije u Županiji iznosio 115 792.

Broj Čeha u Zadarskoj županiji u 2013. godini bio je veći u odnosu na 2012. godinu, a pozitivan trend nastavio se sve do 2015. godine kada su Županiju posjetila 105 624 turista. U 2016. godine zabilježen je pad turista iz Češke.

Udio turista iz Italije u razdoblju 2012. – 2016. godine u Zadarskoj županiji bio je najmanji u odnosu na ostale navedene emitivne zemlje. Broj Talijana u Županiji u 2013. godini bio je manji u odnosu na 2012. godinu, no negativan trend nije se nastavio i u narednim godinama.

U 2013. godini dolazi do povećanja turističkih posjeta, a ista situacija nastavila se do 2015. godine. U 2016. godini došlo je do smanjenja posjeta talijanskih turista Zadarskoj županiji te su isti iznosili 69 816. Razlog smanjenju broja turista iz Italije je, osim ekonomske krize, loša povezanost s Italijom. Naime, trajekt 'Zadar' na relaciji Zadar-Ancona-Zadar dovodi sve manje gostiju u Zadar jer je linija preselila u Split.¹¹

2.2. Turizam grada Zadra

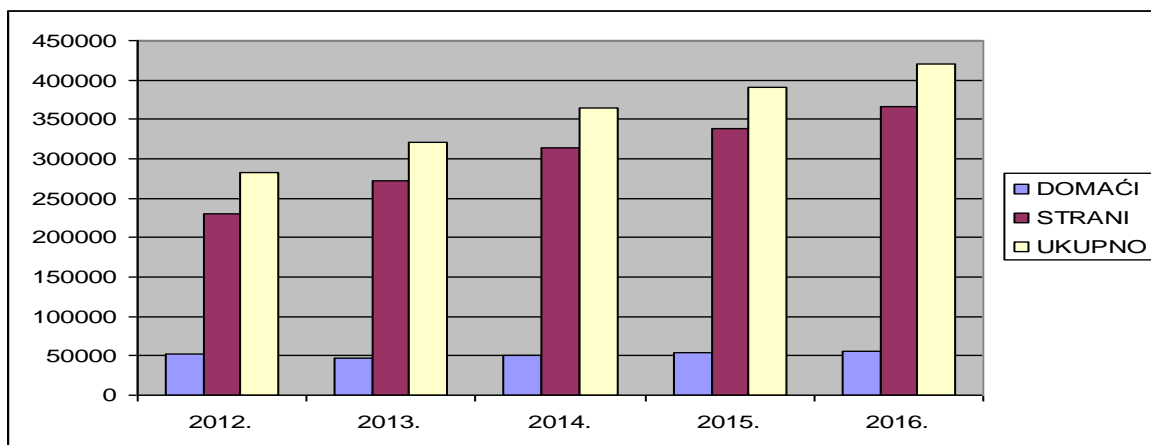
Internetska stranica European Best Destinations dodijelila je Zadru titulu najbolje europske destinacije za 2016. godinu. Turizam je jedan od glavnih faktora razvoja Zadarske županije. Zadar, kao administrativno središte Zadarske županije, igra veliku ulogu u doprinosu turističkom razvoju Županije. Broj turističkih dolazaka i noćenja u Zadru iz godine u godinu raste, a taj pozitivan trend očekuje se i u narednim godinama.

Broj turističkih dolazaka u Zadru iznosio je u 2012. godini 283 097, od čega je broj domaćih turističkih dolazaka iznosio 52 211, a broj stranih turističkih dolazaka 230 886. Ukupan broj turističkih dolazaka u 2013. godini iznosio je 320 220, a od toga je 47 922 domaćih i 272 298 stranih turista posjetilo Zadar. Broj turističkih dolazaka u 2014. godini iznosio je ukupno 364 224 od čega je broj dolazaka domaćih turista iznosio 50 614, a broj stranih turističkih dolazaka 313 610. Broj ostvarenih domaćih turističkih dolazaka u 2015. godini iznosio je 53 267, a broj stranih turističkih dolazaka iznosio je 337 877 što je ukupno iznosilo 391 144 turistička dolaska. U 2016. godini u Zadru su ostvarena 55 433 dolaska domaćih turista i 365 697 dolazaka stranih turista što je ukupno iznosilo 421 130 turističkih dolazaka.

¹¹ Slobodna Dalmacija, <http://www.slobodnadalmacija.hr/dalmacija/zadar/clanak/id/181644/iz-zadra-otplivio-zadnji-trajekt-za-anconu>, pristupljeno 04. 10. 2017.

U Zadru je u 2013. godini broj domaćih turističkih dolazaka bio manji u odnosu na 2012. godinu, no strani turistički dolasci su se povećali, a ukupan broj turističkih dolazaka također je bio u porastu u odnosu na prethodnu godinu. U 2014. godini bilježi se povećanje u dolascima stranih i domaćih turista, a taj pozitivan trend nastavio se i u narednim godinama te se tako u 2016. godini bilježi najveći broj ostvarenih domaćih i stranih posjeta Zadru.

Grafikon 6. Broj ostvarenih turističkih dolazaka u Zadru 2012. – 2016. godine

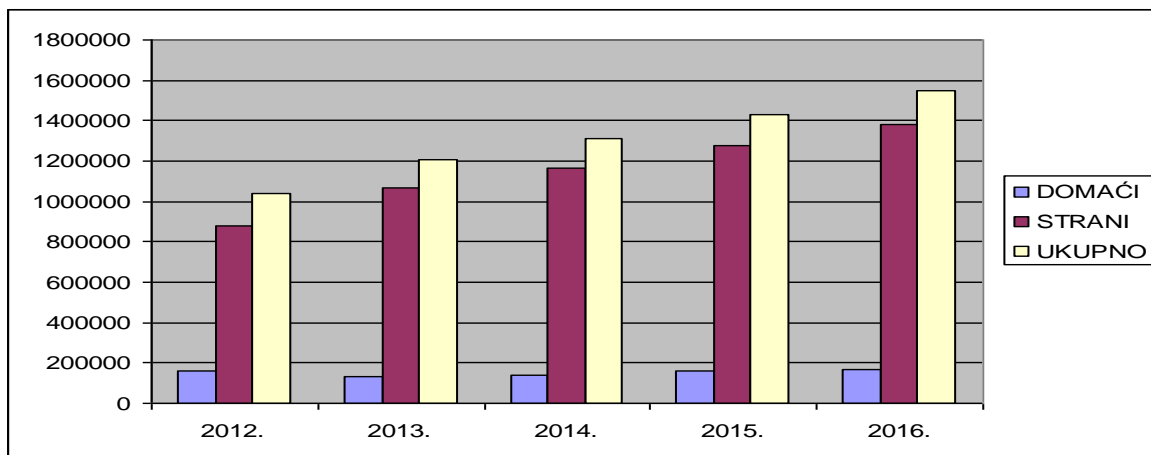

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 05. 09. 2017.

Broj ostvarenih domaćih turističkih noćenja u Zadru u 2012. godini iznosio je 160 350, a broj stranih turističkih noćenja iznosio je 882 163 što je ukupno iznosilo 1 042 513 ostvarenih turističkih noćenja. Broj domaćih turističkih noćenja u 2013. godini iznosio je 135 370, a broj stranih noćenja iznosio je 1 068 596 što je ukupno iznosilo 1 203 966 ostvarenih turističkih noćenja. Ukupna ostvarena turistička noćenja u 2014. godini iznosila su 1 310 233, od toga 142 334 domaća noćenja i 1 167 899 stranih noćenja. Ostvarena noćenja u 2015. godini iznosila su 1 433 701 od čega je broj ostvarenih domaćih noćenja iznosio 158 058, a broj stranih ostvarenih noćenja iznosio je 1 275 643. Broj domaćih turističkih noćenja u 2016. godini iznosio je 168 661, a broj stranih turističkih noćenja iznosio je 1 381 834 što je ukupno iznosilo 1 550 495 ostvarenih turističkih noćenja. Broj ostvarenih domaćih turističkih noćenja u Zadru je u 2013. godini bio manji u odnosu na 2012. godinu, dok su strana turistička noćenja porasla, a u ukupnoj strukturi turističkih noćenja također je zabilježen porast. U 2014. godini dolazi do vidljivog povećanja domaćih i stranih turističkih noćenja, a ista situacija nastavila se i u narednim godinama.

Glavni razlog tome su nove zračne linije čijim je uvođenjem došlo do značajnog povećanja gostiju iz dalekih izvan europskih tržišta. Izbor Zadra za najbolju europsku destinaciju također je utjecao na povećanje broja gostiju u Zadru.

Grafikon 7. Broj ostvarenih turističkih noćenja u Zadru 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 05. 09. 2017.

2.3. Najznačajnija kulturna dobra u funkciji turizma

Kulturna dobra dio su ponude kulturnog turizma koji je grad Zadar kao urbana destinacija prepoznao kao temeljni oblik turizma na kojemu treba razvijati svoju turističku ponudu. U teoriji se navode različite definicije kulturnog turizma. Prema Spilbergu (1995) kulturni turizam je putovanje osoba izvan mjesta stalnog boravka motiviranih u potpunosti ili djelomično interesom za povijesno, umjetničko ili znanstveno nasljeđe društvene zajednice, regije ili institucije.

Kulturna dobra u Republici Hrvatskoj dijele se na Listu zaštićenih kulturnih dobara, Listu kulturnih dobara nacionalnog značenja i Listu preventivno zaštićenih dobara. U gradu Zadru, na Listi zaštićenih kulturnih dobara nalazi se njih 44, na Listi preventivno zaštićenih dobara nalazi se njih pet, a jedna od njih je i Kneževa palača, dok se na Listi kulturnih dobara nacionalnog značenja ne nalazi niti jedno kulturno dobro.¹²

Značajnu ulogu u zaštiti i upravljanju lokalitetima svjetske baštine ima UNESCO. Snažan utjecaj UNESCO-a ogleda se u razvoju kulturnog turizma. U Zadru su, u srpnju

¹² Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212>, pristupljeno 17. 11. 2017.

2017. godine, na popis svjetske kulturne baštine UNESCO-a uvršteni bedemi, Morska vrata tj. Kamena vrata od Foše, kao i lučica Foša, Trg pet bunara te fortifikacija Forte kao i drugi fortifikacijski spomenici.¹³ Zadar će se uvrštenjem na popis svjetske kulturne baštine UNESCO-a još više pozicionirati na karti kulturno-povijesne baštine.

Turizam donosi koliko pozitivnih, toliko i negativnih učinaka. Utjecaj suvremenog kulturnog turizma na stare gradske jezgre iznimno je velik. Izrazito visoke cijene najma, iseljavanje stanovništva pred ljetne mjesec je se stambene jedinice masovno iznajmljuju kao apartmani, zadarska je realnost.¹⁴ Zadar bi mogla zahvatiti depopulacija, posebno onih društvenih grupa i pojedinaca koji se smatraju generatorom razvojnih (gospodarskih, kulturnih, socijalnih) potencijala. Ne donese li se neka vrsta akcijskog plana koji će navedenu situaciju staviti pod kontrolu, zadarski Poluotok mogao bi postati novi Dubrovnik.¹⁵

2.4. Kneževa palača kroz povijest

Kneževa palača, zajedno sa susjednom Providurovom, čini monumentalni građevinski sklop u istočnom dijelu Poluotoka. Izgradnja Kneževe palače započela je u 13. stoljeću. Kroz povijest je doživjela mnoge izmjene, kako gabaritne, tako i stilske. U temeljima Kneževe palače arheološko-istraživački radovi otkrili su dijelove zgrade iz rimskog i kasno-antičkog razdoblja.¹⁶ Zidne strukture pokazuju romaničke i gotičke slojeve u srednjem vijeku.

U 16. stoljeću Palača je prvi put opsežno preuređena, a na samom početku 19. stoljeća uslijedila je druga rekonstrukcija po nacrtima klasicističkog arhitekta Frane Zavorea.¹⁷ S istočne strane u 17. stoljeću je podignuta Providurova palača s krilima i dvorištima koja je u 19. stoljeću sjedinjena s Kneževom palačom u zajedničko Namjesništvo – sjedište Zemaljske vlade za Dalmaciju u sklopu austrijskog dijela dvojne monarhije. Tijekom druge polovice 20. stoljeća pa do Domovinskog rata Kneževa je palača svojim višestrukim funkcijama oplemenjivala kulturni život grada.

U njoj su djelovale Gradska knjižnica, Glazbena i baletna škola, koncertna dvorana, Pjevačko društvo Petar Zoranić, itd. U Kneževoj palači bio je smješten i Radio Zadar. U

¹³ Turistički News Portal, <http://hrturizam.hr/zadar-sibenik-uvrsteni-na-popis-svjetske-kulturne-bastine-unesco/>, pristupljeno 23. 10. 2017.

¹⁴ Ibidem

¹⁵ O tome detaljnije cf. infra točku 3.3. O negativnim učincima turizma na gradsku jezgru Dubrovnika

¹⁶ Narodni muzej Zadar, <http://nmz.hr/odjeli/knezeva-palaca>, pristupljeno 31. 05. 2017.

¹⁷ Ibidem

koncertnoj dvorani Kneževe palače odvijala su se brojna kulturna i društvena događanja. Za vrijeme Domovinskog rata Kneževa palača je oštećena te je vidno narušena statika građevine. Na Palači je došlo do velikih fizičkih oštećenja i teških deformacija sistema konstrukcije, proboja krovova, stropova i zidova te uništenja prostorija i pripadajućeg inventara.

U ljeto 1999. započela je obnova Kneževe palače što je ujedno i treća povijesna obnova Palače. Izvedeni su istražni radovi, demontaže i čišćenja kao preduvjet za izradu projekta statičke konsolidacije. Već sljedeće godine započeli su radovi građevinske konsolidacije u okviru kojih je obnovljeno krovište međukatne konstrukcije, učvršćeno zide Palače, postavljena stolarija i izvedeni završni radovi na vanjskim fasadama.

Svi dijelovi drvene konstrukcije koji su bili u dobrom stanju su sačuvani i dodatno ojačani. Izvedeni su i konzervatorsko-restauratorski radovi obnove arhitektonske kamene dekoracije i radovi na obnovi štukatura. Kako bi se postigla adekvatna rekonstrukcija koja odgovara stilu gradnje, obnova Palače izvršena je metodom faksimilne rekonstrukcije. Kod faksimilne rekonstrukcije obnova se vrši materijalima od kojih je građevina nekada sagrađena, kako bi se postigla adekvatna rekonstrukcija koja odgovara izvornoj gradnji.

Grad Zadar je prijavio projekt „Obnova i turistička valorizacija kulturno turističkog kompleksa Kneževe palače“ na natječaj za razvoj poslovne infrastrukture, Operativnog programa Regionalna konkurentnost 2007. – 2013. Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Provedba projekta započela je drugog listopada 2014. godine, a završila je 2016. godine te je to ujedno bila i posljednja obnova Kneževe palače.

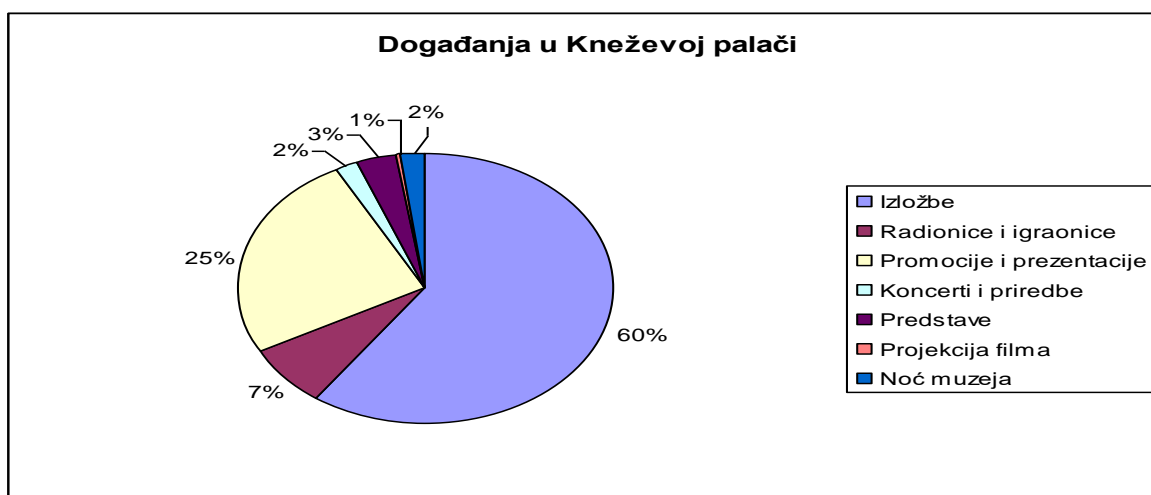
2.4.1. Turističko vrednovanje Kneževe palače

Kneževa palača jedna je od glavnih turističkih atrakcija grada Zadra. Otvorena je za javnost 17. svibnja 2011. godine te je bila dostupna javnosti sve do 2014. godine kada je započela njena posljednja obnova.

Tijekom gotovo četverogodišnjeg rada Kneževe palače kao izložbenog prostora Narodnog muzeja Zadar održano je 89 izložbi u organizaciji Narodnog muzeja Zadar i vanjskih suradnika Muzeja. Šira javnost je tijekom četiri godine imala mogućnost posjetiti izložbe nekih od najvećih domaćih i stranih umjetnika kao što su Igor Rončević, Edo Murtić, Dimitrije Popović, Hrvoje Šercar, Teatro dell'opera Roma s izložbom Hommage Giuseppe Verdi povodom 200. godišnjice rođenja i brojnih drugi.

U Kneževoj palači su se održavale i godišnje izložbe HDLU-a, Hrvatske novinske fotografije, izložbe koje predstavljaju najbolje radove pristigle na brojne natječaje fotografije, slika i drugih oblika umjetnosti. Također, organizirane su i izložbe humanitarnog karaktera na kojima se prodajom izložbenih eksponata prikupljala financijska pomoć za potrebite. Posjetitelji su imali prilike sudjelovati u brojnim radionicama održanim u prostoru Kneževe palače, kao što su „Valentinovo u Kneževoj“, ljetne radionice „Umjetnik na jedan dan“, radionice uz izložbu Igora Rončevića, radionice o osnovama fotografije „Putevi fotografije“ i brojne druge. Prostor Kneževe palače je prepoznat i kao idealan prostor za održavanje promocija knjiga, press konferencija, nastupa klapa. Kneževu su palaču posjetila i brojna veleposlanstva koja su u suradnji s Narodnim muzejom Zadar sudjelovala u organiziranju izložbi.

Grafikon 8. Događanja u Kneževoj palači od otvorenja 2011. godine do početka preuređenja 2014. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Narodnog muzeja Zadar, <http://nmz.hr/media/pdf/Pregled-izlozbi-i-dogadanja-u-Knezevoj-palaci-2011-2014.pdf>, pristupljeno 03. 08. 2017.

Iz grafikona je vidljivo da na izložbe otpada najveći postotak, a projekcije filmova najmanji postotak. Nakon izložbi slijede promocije i prezentacije s 25 %, zatim radionice te igraonice s 7 % i predstave s 3 %. Izložbe, koncerti i priredbe, predstave, projekcije filmova te Noć muzeja valoriziraju Zadarsku kulturnu baštinu, odnosno implementirani su u sustav lokalne turističke ponude. Radionice i igraonice, promocije i prezentacije uvozni su programi.¹⁸

¹⁸ U Kneževom dvoru koncerti i priredbe održavaju se u najvećem postotku i to 63 %, slijede ih promocije i prezentacije s 35 % te radionice i igraonice s 2 %.

Suradnja Muzeja s odgojno-obrazovnim institucijama rezultirala je izložbama učenika i djece u dječjim vrtićima. Edukativan program realiziran je u prostorima Narodnog muzeja Zadar ili izvan tih prostora, a održao se pod stručnim vodstvom muzejske pedagoginje. Također, obilježeni su važni datumi u hrvatskoj povijesti, Gradu Zadru i Zadarskoj županiji kao što su obljetnice VRO Maslenica, Dan obrane grada Zadra, Dan grada Zadra i drugo te je organizirana i Prva smotra folklora Zadarske županije koja je prerasla u tradicionalnu manifestaciju.

Završetkom već spomenutog projekta obnove Kneževe palače u 2016. godini te njenim otvorenjem 2017. godine, Zadar je dobio centar društvenih, kulturnih i turističkih zbivanja grada koji objedinjuje muzejski prostor, koncertnu dvoranu, dvorane za privremene izložbe, video galeriju i multimedijalnu dvoranu na jednoj od najatraktivnijih gradskih lokacija.

Tablica 1. Cijene ulaznica za Narodni muzej u Kneževoj palači

CIJENE ULAZNICA		
	ODRASLI	UČENICI, STUDENTI
„Kabineti čuda Narodnog muzeja Zadar“	20 kuna	10 kuna
Stalni postav na prvom katu „Šest salonskih priča“	20 kuna	10 kuna
Izložbene dvorane Kneževe palače „Kabineti čuda Narodnog muzeja Zadar“ + Stalni postav na prvom katu „Šest salonskih priča ili povijesni ambijent Narodnog muzeja Zadar“	40 kuna	20 kuna

Izvor: Vlastita izrada prema podacima službene internetske stranice Narodnog muzeja Zadar,

<http://nmz.hr/muzej/podaci>, pristupljeno 31. 05. 2017.

Kneževom palačom upravlja Koncertni ured i Narodni muzej. Ravnateljica Koncertnog ureda Dina Bušić odgovorna je za koncertnu dvoranu, multimedijalnu dvoranu i još dva prostora. S izložbenim prostorom te atrijem Kneževe palače upravlja Narodni muzej. Obje ustanove, odnosno Koncertni ured i Narodni muzej prihode ostvaruju od prodaje ulaznica i najma prostora. Radno vrijeme Narodnog muzeja u Kneževoj palači je ponedjeljkom, utorkom, četvrtkom i petkom od 09:00 do 15:00 sati, srijedom od 09:00 do 12:00 i od 17:00 do 19:00 sati u zimskom razdoblju (1. rujna – 30. lipnja) te svaki dan od 09:00 do 20:00 sati u ljetnom periodu (1. srpnja – 31. kolovoza).

Djelatnici odgojno-obrazovnih institucija ne plaćaju ulaz. Stručno vodstvo za grupe do 35 osoba stoji 100 00 kuna po grupi. Grupe od 15 osoba dobivaju jednu besplatnu ulaznicu, grupe od 25 osoba dobivaju dvije besplatne ulaznice, a grupe od 35 osoba dobivaju tri besplatne ulaznice. Cijene ulaznica za „Kabinete čuda Narodnog muzeja Zadar“ kreću se u rasponu od 10 00 do 20 00 kuna, cijene ulaznica za stalni postav na prvom katu „Šest salonskih priča“ stoje također od 10 00 do 20 00 kuna, a cijene ulaznica za izložbene dvorane Kneževe palače „Kabineti čuda Narodnog muzeja Zadar“ + Stalni postav na prvom katu „Šest salonskih priča ili povijesni ambijent Narodnog muzeja Zadar“ kreću se u rasponu od 20 00 do 40 00 kuna.

Slika 2. Kneževa palača

Izvor: Zadarski list, <http://www.zdnews.hr/radovi-na-knezevoj-trebali-poceti-ali-ploter-jos-nije-dostavio-jamstvo-banke/>, pristupljeno 26. 11. 2017.

U Kneževoj palači nalazi se muzejska prodavaonica te je moguća kupnja suvenira.¹⁹ Kneževu palaču moguće je iznajmiti te je u njoj moguće snimanje spotova. Tako je klapa Intrade 2017. godine u Kneževoj palači snimila spot za svoju pjesmu „Ti, samo si ti“.

Neke od aktualnih izložbi u Kneževoj palači su izložba „Zalistavac – tekstilni mozaik u nakitu“ te izložba „Zadar – poslijeratna urbanističko arhitektonska obnova 1944. – 1958.“, dok su neke od arhiviranih izložbi „Izložba radova nastalih na radionicama u povodu Noći muzeja 2017.“, „Kabineti čuda Narodnog muzeja Zadar“, „Godine stradanja“ te „Vanjina kućna kolekcija čuda u Edukativnoj dvorani Kneževe palače“. U tablici su navedene izložbe koje su se u Kneževoj palači prikazale od njenog otvorenja 2017. godine. Izložbe su razvrstane prema kriteriju vrednovanja kulturne baštine.

¹⁹ Podaci o ponudi suvenira nisu navedeni zbog nedostupnosti istih.

Tablica 2. Izložbe u Kneževoj palači u 2017. godini prema kriteriju vrednovanja kulturne baštine

	Estetska vrijednost	Simbolička vrijednost	Duhovna/vjerska vrijednost	Društvena vrijednost	Povijesna vrijednost	Vrijednost autentičnosti	Znanstvena vrijednost
Izložbe		„Godine stradanja“	„Godine stradanja“		„Godine stradanja“	„Godine stradanja“	„Godine stradanja“
		„Šest salonskih priča“		„Šest salonskih priča“	„Šest salonskih priča“	„Šest salonskih priča“	„Šest salonskih priča“
		„Kabineti čuda Narodnog muzeja Zadar“		„Kabineti čuda Narodnog muzeja Zadar“	„Kabineti čuda Narodnog muzeja Zadar“		„Kabineti čuda Narodnog muzeja Zadar“
						„Vanjina kućna kolekcija čuda“	
		„Zadar – poslijeratna urbanističko-arhitektonska obnova 1944. – 1958.“			„Zadar – poslijeratna urbanističko-arhitektonska obnova 1944. – 1958.“		„Zadar – poslijeratna urbanističko-arhitektonska obnova 1944. – 1958.“
	„Zalistavac – Tekstilni mozaik u nakitu“	„Zalistavac – Tekstilni mozaik u nakitu“		„Zalistavac – Tekstilni mozaik u nakitu“	„Zalistavac – Tekstilni mozaik u nakitu“	„Zalistavac – Tekstilni mozaik u nakitu“	
	„Zlatovez – Ljepota nek` tvoja zbori“	„Zlatovez – Ljepota nek` tvoja zbori“		„Zlatovez – Ljepota nek` tvoja zbori“	„Zlatovez – Ljepota nek` tvoja zbori“	„Zlatovez – Ljepota nek` tvoja zbori“	
			„Marc Chagall: S onu stranu boje“				

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Narodnog muzeja Zadar, <http://nmz.hr/aktivnosti/izlozbe/aktualne-izlozbe> i članku Specifičnosti procesa vrednovanja materijalne kulturne baštine u turizmu, <http://hrcak.srce.hr/161385>, pristupljeno 07. 08. 2017.

U Kneževoj palači održavaju se razne radionice kao što je radionica tradicijskih igara „Igrajmo se igraymo“ te edukativno-pedagoški programi. U tablici su navedene radionice koje su se u Kneževoj palači održale od otvorenja u veljači 2017. godine.

Tablica 3. Radionice u Kneževoj palači u 2017. godini prema kriteriju vrednovanja kulturne baštine

	Estetska vrijed.	Simbolička vrijed.	Duhovna/vjerska vrijednost	Društvena vrijed.	Povijesna vrijed.	Vrijednost autentičnosti	Znanstvena vrijed.
Radionice	„Mali kabineti čuda“	„Mali kabineti čuda“		„Mali kabineti čuda“	„Mali kabineti čuda“		
		„Potraga za skrivenim pričama Narodnog muzeja Zadar“		„Potraga za skrivenim pričama Narodnog muzeja Zadar“	„Potraga za skrivenim pričama Narodnog muzeja Zadar“		
		„Igrajmo se igraymo“			„Igrajmo se igraymo“	„Igrajmo se igraymo“	
	„Chagall kreativne radionice“			„Chagall kreativne radionice“		„Chagall kreativne radionice“	
	„Umjetnik na jedan dan“			„Umjetnik na jedan dan“			

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Narodnog muzeja Zadar, <http://nmz.hr/aktivnosti/izlozbe/aktualne-izlozbe> i članku Specifičnosti procesa vrednovanja materijalne kulturne baštine u turizmu, <http://hrcak.srce.hr/161385>, pristupljeno 07. 08. 2017.

Iz tablice je vidljivo da se u Kneževoj palači održava velik broj radionica estetske, kulturne, povijesne, društvene i dr. vrijednosti.²⁰

Dobro ima vlastitu web stranicu gdje je promovirana obnova Kneževe palače. Adresa web stranice je <http://www.knezeva.hr>. Na stranici su navedene priče o prošlosti i budućnosti Kneževe palače, Kneževoj palači kao Domu kulture i koncertnoj dvorani u Kneževoj palači. Također, na stranici se nalaze slike o Kneževoj palači prije i poslije obnove, izložbama, radionicama, itd. Na stranici Narodnog muzeja Zadar nalazi se odjel Kneževa palača gdje je navedena kratka povijest Kneževe palače, Kneževa palača kroz

²⁰ U poglavlju Turističko vrednovanje Kneževog dvora nisu navedene radionice održane u kulturnom dobru zbog nedostupnosti istih.

vjekove, stradanje u Domovinskom ratu, njena poslijeratna obnova, budućnost Palače, cijene ulaznica te radno vrijeme. Adresa web stranice je <http://nmz.hr/odjeli/knezeva-palaca>. Turistička zajednica grada Zadra također promovira Kneževu palaču, (<http://www.zadar.travel/hr/vodic/atrakcije/01-04-2012/knezeva-palaca#.WhQp8rjRZH4>). Na dan 5. kolovoza 2017. godine broj učitavanja web stranice Narodnog muzeja Zadar – Odjel Kneževa palača iznosio je 8 387 pregleda, a na dan 14. studeni 2017. godine broj učitavanja web stranice iznosio je 9 890 što pokazuje da iz mjeseca u mjesec postoji sve veći interes za Kneževom palačom.

Kneževa palača promovira se i putem brošura „Otkrij Zadar“ te „ZADAR Image“. Brošura „Otkrij Zadar“ je besplatni promotivni materijal Turističke zajednice grada Zadra koji se tiska na osam jezika (hrvatski, engleski, francuski, njemački, talijanski, španjolski, ruski i japanski). Brošura „ZADAR Image“ također je besplatni, dvojezični (hrvatski/engleski) promotivni materijal Turističke zajednice grada Zadra. Plan grada Zadra najpopularniji je tiskani materijal Turističke zajednice grada Zadra koji se godišnje tiska u više od 300 000 primjeraka.

Prilikom posjete izložbi „Kabineti čuda Narodnog muzeja Zadar“ priče o pojedinim predmetima moguće je poslušati preko audiovodiča uz pomoć vlastitih mobilnih telefona. Priču kustosa Narodnog muzeja ispričanu kroz Kabinete čuda moguće je preuzeti na poveznici (<https://izi.travel/en/1551-kabineti-cuda-narodnog-muzeja-zadar/hr>).

Na Danima hrvatskog turizma, svečanosti dodjele Godišnjih hrvatskih turističkih nagrada za 2017. godinu, koji su se održali na Malom Lošinju, Kneževa palača je osvojila nagradu u kategoriji kulturna atrakcija godine. Prema riječima gradonačelnika grada Zadra, Kneževa palača je uistinu turistička atrakcija, izvanredan spoj kulture i turizma, itekako koristan sadržaj koji je u kratkom vremenu postao blizak brojnim građanima, a poželjan i nezaobilazan za posjetitelje. Kneževa palača novi je i reprezentativan javni prostor koji je gradu Zadru omogućio novi iskorak u turističkoj i kulturnoj ponudi.²¹

²¹ SAFU, <http://safu.hr/hr/novosti/eu-projekt-knezeva-palaca-kulturna-atrakcija-godine>, pristupljeno 02. 11. 2017.

3. KULTURNA BAŠTINA U FUNKCIJI TURIZMA DUBROVAČKO- NERETVANSKE ŽUPANIJE

3.1. Turizam Dubrovačko-neretvanske županije

Dubrovačko-neretvanska županija proteže se na prostoru ukupne površine 9 272,37 km², a smještena je periferno u odnosu na emitivna tržišta. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine Dubrovačko-neretvanska županija, s gradovima Korčulom, Pločama, Metkovićem, Opuzenom te Dubrovnikom, kao županijskim središtem, brojala je 122 568 stanovnika.²²

Slika 3. Karta Dubrovačko-neretvanske županije

Izvor: Dubrovačka demokratska inicijativa, <http://free-du.t-com.hr/dubrovnikportal>, pristupljeno 10. 10. 2017.

Dubrovačko-neretvanska županija je atraktivan, ali geografski heterogen i razmjerno nefunkcionalan prostor.²³ Prostor je nedovoljno kvalitetno povezan s centrom Županije, Dubrovnikom. Unatoč navedenom, ambijentalno je riječ o jednom od najljepših dijelova Mediterana s nesumnjivim atrakcijskim potencijalom za porast turističke ekonomije.

Današnji teritorij Županije velikim dijelom predstavlja područje uz državnu kopnenu ili morsku granicu. Kopneni dio Županije graniči s Bosnom i Hercegovinom i

²² Županijska razvojna strategija Dubrovačko-neretvanske županije 2016. – 2020., <http://www.edubrovnik.org/wp-content/uploads/2017/01/Z%CC%8CRS-DNZ.pdf>, pristupljeno 10. 10. 2017.

²³ Strategija razvoja turizma Dubrovačko-neretvanske županije 2012. – 2022., http://www.edubrovnik.org/strategije/01_SRTDNZ_za_WEB.pdf, pristupljeno 10. 10. 2017.

Republikom Crnom Gorom. Državna morska granica, odnosno granica teritorijalnog mora, dodiruje Republiku Italiju i Republiku Crnu Goru te Bosnu i Hercegovinu. Jedini hrvatski prostor koji dodiruje Dubrovačko-neretvanska županija kopnom i morem je Splitsko-dalmatinska županija.

Specifičnost područja Dubrovačko-neretvanske županije je uzak i nehomogen obalni pojas koji je planinskim masivom odvojen od unutrašnjosti, a na području Neum – Klek prekinut državnom granicom s Bosnom i Hercegovinom, dok samo na području Donjoneretvanske doline ima prirodnu vezu s unutrašnjošću i spoj prema sjeveru sve do panonskoga dijela Hrvatske.²⁴ Sama obala je vrlo razvedena i varira od zaštićenih uvala s pjeskovitim plažama do otvorenome moru izložene strme obale s klifovima.²⁵

Realizacijom brze ceste Dubrovnik (Osojnik) – Zračna luka Dubrovnik – Debeli Brijeg dubrovačka zračna luka i pomorska luka Dubrovnik integrirat će se u prometni sustav Županije te će se glavina turističkih kapaciteta Županije povezati s Dubrovnikom i Zračnom lukom Dubrovnik.

Prometna infrastruktura, servisi putovanja, gospodarski i upravni sadržaji, obrazovne građevine, institucije i trgovine predstavljaju ukupnost indirektna turističke ponude koja omogućava turistima i izletnicima ugodan, siguran i kvalitetan boravak u odredištu, dok smještajno-ugostiteljski objekti te luke nautičkog turizma predstavljaju direktnu turističku ponudu Dubrovačko-neretvanske županije.

Broj dolazaka zrakoplovom od 2010. godine do 2014. godine povećao se s 38 % na 44 %.²⁶ Glavni razlog tome je udaljenost turističke destinacije od glavnih emitivnih zemalja i loša cestovna povezanost s emitivnim zemljama.

Prema istraživanju TOMAS ljeta 2014. godine prosječni dnevni izdaci u destinaciji provođenja ljetnog odmora iznosili su 66,36 eura po osobi. U strukturi prosječnih dnevnih izdataka 55 % odnosi se na uslugu smještaja, 18 % na uslugu hrane i pića izvan usluge smještaja, 14 % na kupnju, a 13 % na sve ostale usluge. Gospodarstvo Dubrovačko-

²⁴ Strateška studija utjecaja na okoliš prijedloga IDPPDNŽ, <http://www.zzpudnz.hr/LinkClick.aspx?fileticket=jWyZ70WW5go%3D&tabid=609>, pristupljeno 10. 10. 2017.

²⁵ Ibidem

²⁶ Institut za turizam,

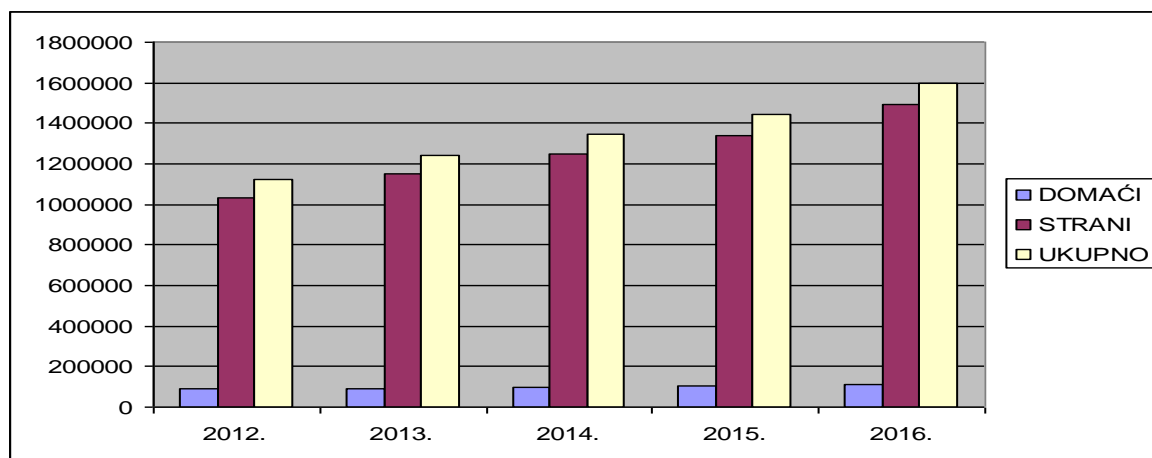
<http://www.mljet.hr/docs/edit/ckfinder/userfiles/files/Tomas%20Ljeto%202014%20Prezentacija%20DN%2018%2003%202015%20fin.pdf>, pristupljeno 10. 10. 2017.

neretvanske županije u 2016. godini poslovalo je pozitivno. U ukupnom prihodu najveća učešća imaju pružanje usluge smještaja i priprema i usluživanje hrane te trgovina.²⁷

Može se zaključiti kako turizam kroz sve navedeno značajno utječe na razvoj Dubrovačko-neretvanske županije povećanjem gradskog proračuna i kvalitete života, utjecajem na gospodarstvo Županije te modernizacijom građevina. Utjecaj turizma na razvoj Dubrovačko-neretvanske županije posebno je uočljiv za vrijeme turističke sezone kada se povećava zaposlenost, vrijednost kune kao valute, a promet u trgovini na malo u ljetnim mjesecima je najveći u godini.

Dubrovačko-neretvansku županiju je 2012. godine posjetilo 93 297 domaćih gostiju i 1 029 123 strana gosta što ukupno iznosi 1 122 420 ostvarenih turističkih dolazaka. U 2013. godini u Županiji su ostvarena ukupno 1 241 254 turistička dolaska, a od toga 93 286 dolazaka domaćih gostiju te 1 147 968 stranih turističkih dolazaka. U 2014. godini broj ostvarenih domaćih turističkih dolazaka iznosio je 97 829, a broj stranih turističkih dolazaka iznosio je 1 248 452 što je ukupno iznosilo 1 346 281 turistički dolazak.

Grafikon 9. Broj ostvarenih turističkih dolazaka u Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. –2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

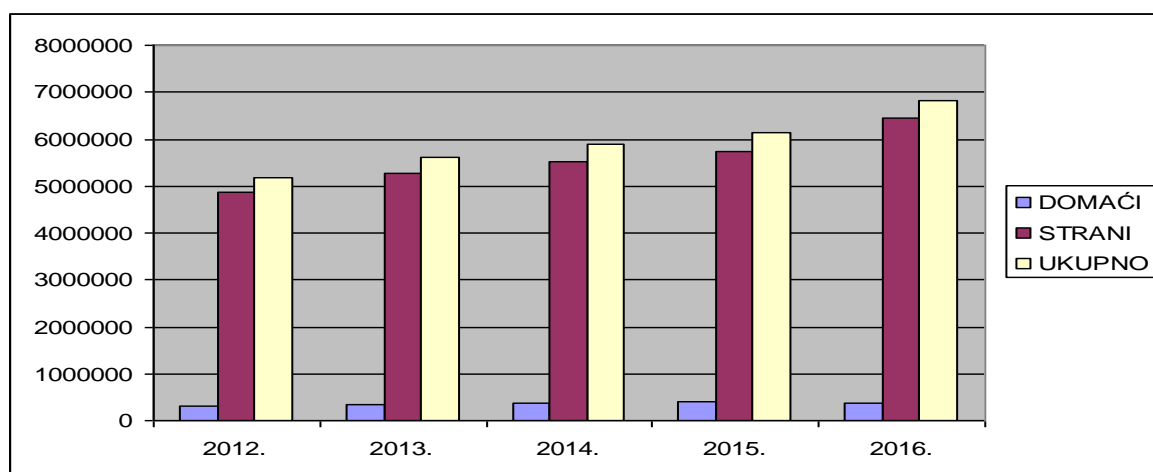
Ukupan broj ostvarenih dolazaka iznosio je u 2015. godini 1 443 103, od čega je broj domaćih dolazaka iznosio 105 587, a broj stranih turističkih dolazaka 1 337 516. U 2016. godini broj ostvarenih domaćih turističkih dolazaka iznosio je 109 231, dok je broj

²⁷ Rezultati poslovanja gospodarstva Dubrovačko-neretvanske županije u 2016. godini, <https://www.hgk.hr/documents/rezultati-poslovanja-dnz-2016-prezentacija59676ad52f1da.pdf>, pristupljeno 14. 11. 2017.

ostvarenih stranih turističkih dolazaka iznosio 1 489 536, a ukupan broj ostvarenih turističkih dolazaka iznosio je 1 598 767.

U Dubrovačko-neretvanskoj županiji je u 2013. godini broj stranih i domaćih turističkih dolazaka bio veći u odnosu na 2012. godinu te je samim time i ukupan broj turista bio veći u odnosu 2012. godinu. U 2014. godini bilježi se povećanje u dolascima stranih i domaćih turista, a taj pozitivan trend nastavio se i u narednim godinama te se tako u 2016. godini zabilježio najveći broj ostvarenih domaćih i stranih posjeta Dubrovačko-neretvanskoj županiji, a razlog tome je sve veći broj turista s kruzera u Županiji, kulturna ponuda gradova, klima, zabava, gastronomija te posjet lokacijama na kojima su snimane poznate serije i filmovi.

Grafikon 10. Broj ostvarenih turističkih noćenja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

U Županiji je u 2012. godini noćenje ostvarilo 322 040 domaćih turista i 4 866 051 strani turist što je ukupno iznosilo 5 188 091 ostvareno noćenje. U 2013. godini u Županiji je ostvareno 342 606 domaćih noćenja, dok je broj ostvarenih stranih noćenja iznosio 5 275 680 te je ukupan broj ostvarenih noćenja iznosio 5 618 286.

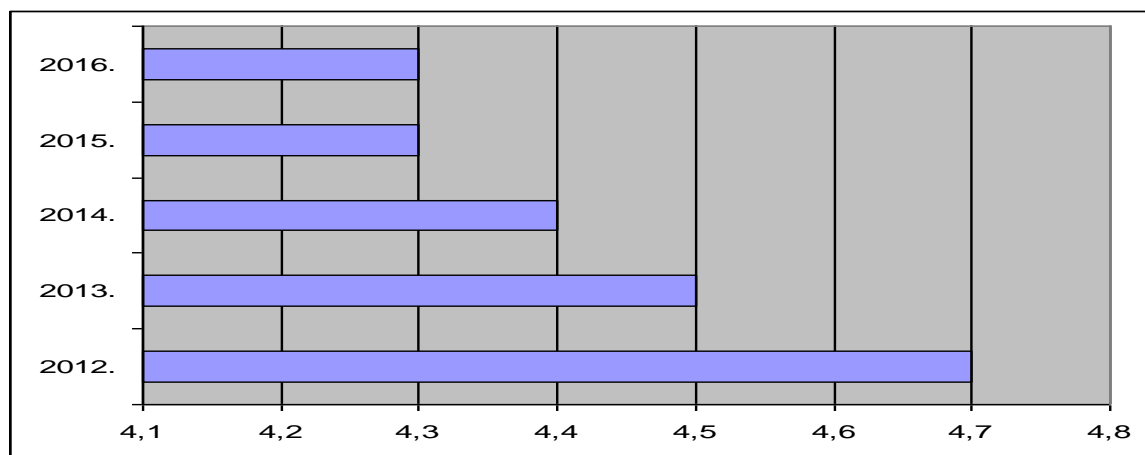
Ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u 2014. godini iznosio je 5 883 802, a od toga 370 210 noćenja domaćih turista te 5 513 592 noćenja stranih turista. U sljedećoj godini ostvarena su 402 094 domaća turistička noćenja te 5 733 797 noćenja stranih turista što je ukupno iznosilo 6 135 891 noćenje. U 2016. godini ostvareno je ukupno 6 827 837 turističkih noćenja, a od toga 380 927 domaćih noćenja te 6 446 910 stranih noćenja.

Iz grafikona je moguće zaključiti da se u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu ukupan broj turističkih noćenja povećao kao i broj domaćih i stranih turističkih noćenja. U 2014. godini taj pozitivan trend se nastavio te je broj turističkih noćenja, kao domaćih, tako i stranih bilježio porast sve do 2016. godine kada dostiže svoj maksimum. Razlog tome su pozitivna gospodarska kretanja poput smanjenja nezaposlenosti i rasta bruto domaćeg proizvoda.

Prosječni dani boravka turista u Dubrovačko-neretvanskoj županiji mijenjali su se iz godine u godinu. U 2013. godini prosječan broj dana boravka turista u Županiji smanjio se u odnosu na 2012. godinu.

Taj negativan trend nastavio se i u narednim godinama te je on u 2014. godini iznosio 4,4 dana, a u 2015. godini iznosio je 4,3 dana. U 2016. godini prosječan broj dana boravka turista bio je isti kao i prethodne godine. Razlog tome je nedostatak aktivnosti i turističke infrastrukture.²⁸

Grafikon 11. Prosječni dani boravka turista u Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine

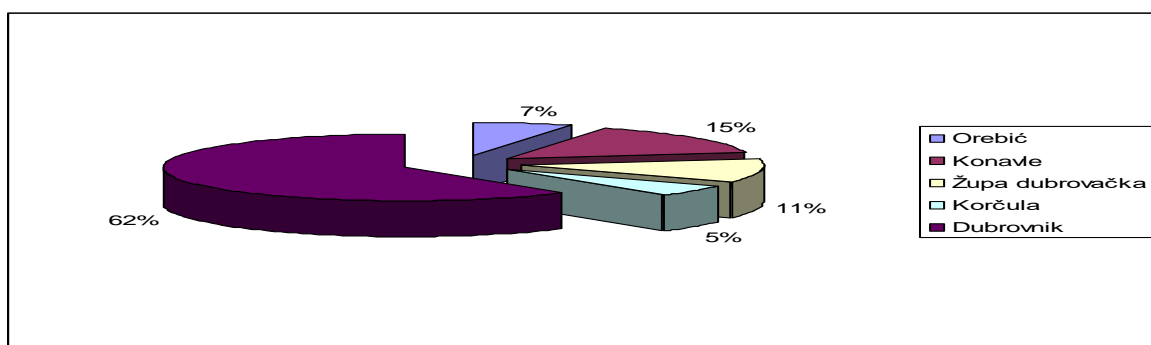
Izvor: Vlastita izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore, <https://www.hgk.hr/documents/turizam-dnz-i-xiii-20165927c937ab84f.pdf>, pristupljeno 09. 08. 2017.

Turisti u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, osim Dubrovnika posjećuju i druge gradove, a po broju turističkih dolazaka najviše su zastupljeni Orebić, Konavle, Župa dubrovačka i Korčula. Iako navedeni gradovi ostvaruju značajne turističke posjete, broj navedenih ne premašuje posjete turista Dubrovniku, odnosno na Dubrovnik otpada najveći broj turističkih dolazaka u Županiji. U razdoblju od 2012. godine do 2016. godine Orebić

²⁸ Strategija razvoja Dubrovačko-neretvanske županije 2012. – 2022., http://www.korcula.hr/wp-content/uploads/2017/01/01_srtDNZ_za_web-1.pdf, pristupljeno 14. 11. 2017.

je posjetilo 453 747 turista. Broj turista u Konavlima u istom razdoblju bio je 1 014 164. U Župi dubrovačkoj u promatranom razdoblju ostvareno je 758 311 turističkih posjeta, a na Korčuli je u istom periodu zabilježeno 362 096 turističkih dolazaka. U Dubrovniku je u promatranom, petogodišnjem razdoblju zabilježeno najviše turističkih dolazaka i to 4 085 408 dolazaka.

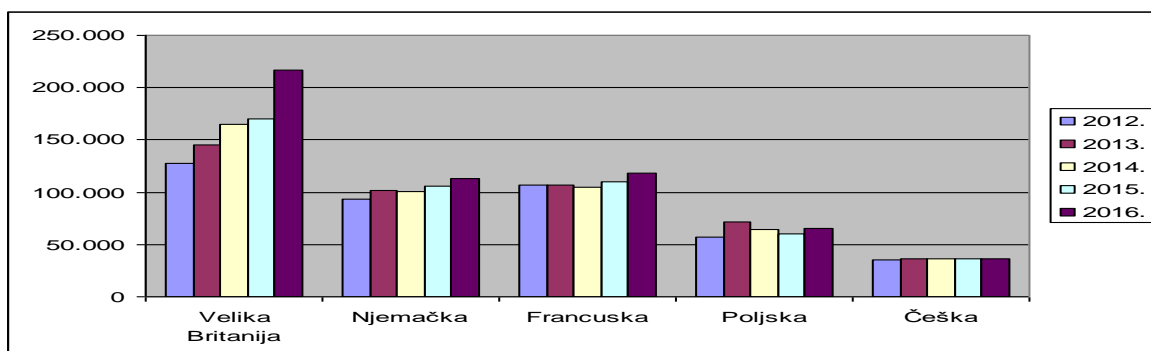
Grafikon 12. Udio turističkih dolazaka u gradovima Dubrovačko-neretvanske županije u odnosu na grad Dubrovnik 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 28. 10. 2017.

Glavna emitivna tržišta u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u razdoblju od 2012. godine do 2016. godine bila su Velika Britanija, Njemačka, Francuska, Poljska i Češka.

Grafikon 13. Trend dolazaka turista u Dubrovačko-neretvansku županiju po zemljama 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Turističke zajednice Dubrovačko-neretvanske županije, <http://visitdubrovnik.hr/index.php/hr/o-nama/1293-statistika>, pristupljeno 07. 11. 2017.

U 2013. godini broj turista iz Velike Britanije bio je veći u odnosu na prethodnu godinu, a taj pozitivan trend nastavio se i u narednim godinama te je dosegao svoj

vrhunac u 2016. godini kada je Dubrovačko-neretvansku županiju posjetilo 216 726 turista iz Velike Britanije.

Broj njemačkih turista u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u 2012. godini iznosio je 93 126, a u 2013. godini on se povećava da bi se u 2014. godini ponovno zabilježio pad turista iz Njemačke. U 2015. godini dolazi do porasta Nijemaca u Županiji te se taj pozitivan trend nastavio i u 2016. godini kada je broj turista iz Njemačke iznosio 112 995.

Broj ostvarenih dolazaka francuskih turista u Dubrovačko-neretvansku županiju iznosio je u 2012. godini 107 022, a u 2013. godini došlo je do blagog pada u dolascima te se ista situacija nastavila i u 2014. godini, a razlog tome je gospodarska kriza. U 2015. godini dolazi do porasta u dolascima francuskih turista te je u 2016. godine dostignut vrhunac posjeta u promatranom razdoblju i to 118 046, a razlog tome je oporavak gospodarstva i izvoza. Također, otvaranje novih zračnih linija za Dubrovnik te brojni novi programi francuskih organizatora putovanja razlog su povećanja francuskih turista u Županiji.

Broj turista iz Poljske u Županiji u 2013. godini bio je veći u odnosu na 2012. godinu te je iznosio 71 973. U 2012. godini došlo je do uspostave redovnih zrakoplovnih linija i povećanja istih u sljedećoj godini te povećanja čarter letova za Hrvatsku. Također, u 2013. godini došlo je do povećanja interesa poljskih turista za gastronomijom, kulturnim događajima i sportskim aktivnostima, a Dubrovačko-neretvanska županija omogućava navedene turističke proizvode. U 2013. glavni motiv dolazaka poljskih turista u Hrvatsku bili su klimatski uvjeti (stabilno vrijeme, mediteranski ugođaj).²⁹

U 2014. godini bilježi se pad u dolascima turista iz Poljske te se taj negativan trend nastavio i u narednoj godini. Razlog tome je što je u 2014. godini glavna destinacija Poljaka bila Grčka te gospodarska kriza. U 2016. godini broj turista se povećao te je broj Poljaka u Županiji iznosio 64 930. Broj turista iz Češke iznosio je u 2012. godini 35 647, a u 2013. godini dolazi do povećanja turističkih dolazaka koje se nastavilo do 2014. godine. Razlog tome je porast bruto domaćeg proizvoda, smanjenje nezaposlenosti, pozitivni rezultati u vanjskotrgovinskoj razmjeni i dr. U 2015. godini zabilježen je pad u dolascima Čeha u Dubrovačko-neretvansku županiju te se taj negativni trend nastavio i u 2016. godini kada je broj turista iz Češke iznosio 36 010, zbog toga što su Česi svoj interes, s obzirom na konkurentnost cijena, preusmjerili na države sjeverne Afrike i Tursku.

²⁹ Profil emitivnog tržišta Poljske 2013. – 2015., <https://www.htz.hr/sites/default/files/2016-11/Poljska-profil-trzista.pdf>, pristupljeno 09. 11. 2017.

3.2. Turizam grada Dubrovnika

European Film Commissions Network (EUFCN) uvrstio je Dubrovnik na popis 11 najljepših europskih filmskih lokacija desetljeća koje se bore za Europsku nagradu za filmsku lokaciju (European Film Location Award). Također, u izboru regionalnog izdanja „KONGRES Magazin“ između sedamdeset i jednog grada u različitim kategorijama srednje i jugoistočne Europe, Dubrovnik je na prvom mjestu, kao najbolja destinacija u kategoriji destinacije koja može ugostiti oko tisuću kongresnih sudionika te je osvojio nagradu Meeting Star. Destinacije su ocjenjivane po kriterijima prirodni i kulturni čimbenici, sigurnost, opća i prometna infrastruktura, turistička infrastruktura i kongresna infrastruktura, ICCA index, kvaliteta života i dr. Prema rezultatima tajnog glasovanja, Dubrovnik je dobio ukupnu ocjenu 4,27 (od 5), te se nalazi na vrhu tablice ispred Villacha i Klagenfurta u Austriji.³⁰

Turizam je jedan od glavnih faktora razvoja Dubrovačko-neretvanske županije. Dubrovnik, kao administrativno središte Dubrovačko-neretvanske županije, igra veliku ulogu u doprinosu turističkom razvoju Županije. Broj turističkih dolazaka i noćenja u Dubrovniku iz godine u godinu raste, a taj pozitivan trend očekuje se i u narednim godinama.

Broj turističkih dolazaka u Dubrovniku iznosio je u 2012. godini 656 852, od čega je broj domaćih turističkih dolazaka iznosio 48 233, a broj stranih turističkih dolazaka 608 619. Ukupan broj turističkih dolazaka u 2013. godini iznosio je 733 291, a od toga je 48 101 domaći turist i 685 190 stranih turista posjetilo Dubrovnik.

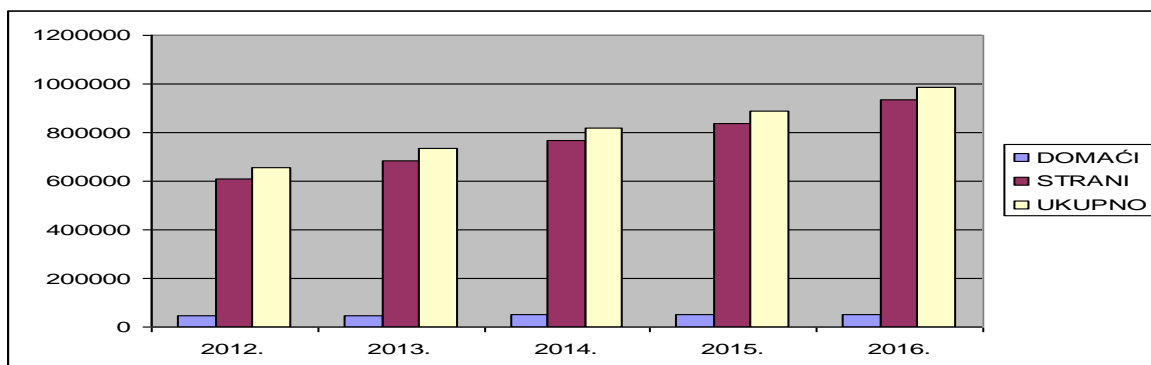
Broj turističkih dolazaka u 2014. godini iznosio je ukupno 818 017 od čega je broj dolazaka domaćih turista iznosio 49 088, a broj stranih turističkih dolazaka 768 929. Broj ostvarenih domaćih turističkih dolazaka u 2015. godini iznosio je 52 462, a broj stranih turističkih dolazaka iznosio je 837 219 što je ukupno iznosilo 889 681 turistički dolazak. U 2016. godini u Dubrovniku je ostvareno 52 389 dolazaka domaćih turista i 935 178 dolazaka stranih turista što je ukupno iznosilo 987 567 turističkih dolazaka.

U Dubrovniku je u 2013. godini broj stranih i domaćih turističkih dolazaka bio veći u odnosu na 2012. godinu te je samim time i ukupan broj turista bio veći u odnosu 2012. godinu. U 2014. godini nastavlja se porast u dolascima stranih i domaćih turista, a taj

³⁰ Turistička zajednica Dubrovnika, http://www.tzdubrovnik.hr/get/vijesti/67689/dubrovnik_opet_medu_najboljima.html, pristupljeno 17. 08. 2017.

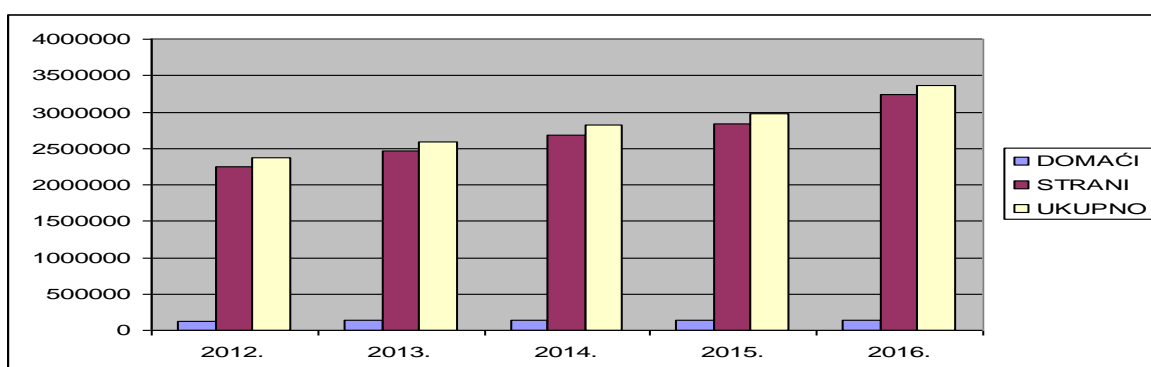
pozitivan trend nastavio se i u narednim godinama te se tako u 2016. godini bilježi najveći broj ostvarenih domaćih i stranih posjeta Dubrovniku.

Grafikon 14. Broj ostvarenih turističkih dolazaka u Dubrovniku 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

Grafikon 15. Broj ostvarenih turističkih noćenja u Dubrovniku 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

Broj ostvarenih domaćih turističkih noćenja u Dubrovniku u 2012. godini iznosio je 131 178, a broj stranih turističkih noćenja iznosio je 2 243 049 što je ukupno iznosilo 2 374 227 ostvarenih turističkih noćenja. Broj domaćih turističkih noćenja u 2013. godini iznosio je 132 582, a broj stranih noćenja iznosio je 2 458 333 što je ukupno iznosilo 2 590 915 noćenja. Ukupna ostvarena turistička noćenja u 2014. godini iznosila su 2 819 868, od toga 143 202 domaća noćenja i 2 676 666 stranih noćenja. Ostvarena noćenja u 2015. godini iznosila su 2 984 357 od čega je broj ostvarenih domaćih noćenja iznosio 141 573, a broj

stranih ostvarenih noćenja iznosio je 2 842 784. Broj domaćih turističkih noćenja u 2016. godini iznosio je 135 774, a broj stranih turističkih noćenja iznosio je 3 235 301 što je ukupno iznosilo 3 371 075 ostvarenih turističkih noćenja.

Broj ostvarenih turističkih noćenja u Dubrovniku je u 2013. godini bio veći u odnosu na 2012. godinu. Taj pozitivan trend nastavio se i u narednim godinama te je dostigao svoj vrhunac u 2016. godini kada je broj domaćih i stranih turističkih noćenja bio najveći u promatranom razdoblju. Filmski turizam koji postaje sve zastupljeniji u gradu razlog je tome, što se odnosi i na povećane dolaske turista u Dubrovnik.

3.3. Najznačajnija kulturna dobra u funkciji turizma

Kako se tržište transformiralo od tržišta masovnog turizma prema specifičnim oblicima turizma, tako se u Dubrovniku kulturni turizam izdvojio kao vrsta turizma na kojem grad razvija svoju ponudu. Kulturna dobra sastavni su dio ponude kulturnog turizma, a s ciljem očuvanja istih, Ministarstvo kulture RH izradilo je Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Kako je već navedeno, Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske sastoji se od Liste zaštićenih kulturnih dobara, Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja i Liste preventivno zaštićenih dobara. U Dubrovniku se na Listi kulturnih dobara nacionalnog značenja nalazi jedno nepokretno kulturno dobro, na Listi preventivno zaštićenih dobara nalazi se 9 nepokretnih kulturnih dobara, a na Listi zaštićenih kulturnih dobara nalazi se njih 123, a među njima i Knežev dvor.³¹

Značajnu ulogu u zaštiti i upravljanju lokalitetima svjetske baštine ima UNESCO. Snažan utjecaj UNESCO-a ogleda se u razvoju kulturnog turizma. Sama povijesna urbana cjelina grada Dubrovnika, 1979. godine uvrštena je u UNESCO-v registar svjetske baštine.³² U tom kontekstu Dubrovnik se još više pozicionirao na karti vrednovanja kulturno-povijesne baštine. Iako su prednosti razvoja kulturnog turizma brojne, nisu isključeni ni brojni problemi koje turizam donosi. Utjecaj suvremenog kulturnog turizma na stare gradske jezgre iznimno je velik. Posljednjih godina povijesne gradske jezgre na

³¹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212>, pristupljeno 17. 11. 2017.

³² Turistička zajednica Dubrovačko-neretvanske županije, http://www.tzdubrovnik.hr/news/gradski_vodic/index.html, pristupljeno 07. 11. 2017.

hrvatskoj obali postale su pozornica brojnim turistima iz čitavog svijeta.³³ Tu se javljaju specifični problemi poput održivosti jednokratnog priliva iznimno velikog broja turista u povijesnu jezgru.

Od 2001. godine Dubrovnik intenzivno posjećuju turisti s brodova na kružnim putovanjima te je od tada do danas dubrovačka povijesna jezgra doživjela korjenite promjene i mijenja se brže nego ikad prije. Zbog kratkog zadržavanja u destinaciji (5 – 7 sati) te brzine konzumiranja usluga i drugih sadržaja koji se nude turistima s brodova na kružnim putovanjima, može se govoriti o proizvodu “velike brzine“. U tih nekoliko sati Stradun je prepun turista pa se postavlja pitanje koliki nosivi broj posjetitelja („carrying capacity“) može uopće primiti povijesna jezgra odjednom. Također, u Dubrovniku je prisutan konstantan pad stanovništva u povijesnoj jezgri grada.

Slika 4. Knežev dvor

Izvor: Putopis, <https://www.instagram.com/p/BTT9IyTFIFd/?taken-by=putopis>, pristupljeno 26. 11. 2017.

U tom kontekstu, Dubrovnik je 2016. godine dobio upozorenje UNESCO-a da je očuvanje kulturne baštine dovedeno u pitanje zbog nekontroliranog broja turista u gradskoj jezgri. Kako bi se stanovnici Dubrovnika mogli nositi s povijesnom baštinom i životom u gradu pod najezdom turizma, trebalo bi regulirati Prostorni plan upravljanja starom jezgrom te Plan upravljanja što je obveza koju traži UNESCO. Ispostavilo se da Dubrovnik nema ni jedno niti drugo te da pod najezdom turista postaje kulisa.³⁴

³³ Poljićak, I., Utjecaj suvremenog kulturnog turizma na promjene načina života u starim gradskim jezgrama na Hrvatskoj obali, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, <http://hrcak.srce.hr/124905>, pristupljeno 16. 10. 2017.

³⁴ Pogledaj.to, <http://pogledaj.to/drugestvari/sto-kruzerski-turizam-donosi-dubrovniku/>, pristupljeno 12. 11. 2017.

3.4. Knežev dvor kroz povijest

Knežev dvor je najvažnija javna zgrada u Dubrovniku, nekad sjedište vlade, prostor u kojem je za svojeg jednomjesečnog mandata boravio knez. Smješten je na istočnom rubu Grada, uz samu gradsku luku, uz najširu gradsku poprečnu ulicu, nasuprot Katedrali.³⁵ Gradnju Kneževa dvora započeo je 1435. Onofrio di Giordano della Cava. Dvor gradi kao građevinu s četiri krila te dvorištem u sredini. Dvor je pokazivao značajke rane renesanse. Već tijekom izgradnje Dvora pratila ga je loša sreća, jednako kao i kada su mu u prošlom stoljeću austrijski konzervatori kemikalijama uništili crvenkasto bakrenu boju s fasada.

Također, u 15. stoljeću Dvor je dva puta gotovo srušen eksplozijom baruta. Prilikom popravka snizuje se izvorna visina glavnoga pročelja, a ugaone kule se izjednačuju s ostalim dijelovima zgrade. Dvor je nastavio graditi Michelozzo, a gradnju Dvora su, zbog štednje završili domaći majstori. Skromnost i štedljivost, koje su bile vidljive već za vrijeme gradnje, daju zgradi Dvora posebnu draž.

Najveće razaranje zgrada Dvora pretrpjela je u velikom potresu 1667. godine. Obnova je provedena u skladu s ranijim stilskim značajkama uz vidljivi utjecaj baroknog stila. U 19. i prvim desetljećima 20. stoljeća dolazi do ponovnih pregradnji, koje znatno narušavaju povijesno stilsko jedinstvo Dvora. U potresu 1979. godine Knežev dvor je još jednom znatno oštećen, posebno njegova konstrukcija. Uz statičku sanaciju kroz obnovu su uklonjene recentne pregradnje i Dvor je uređen za muzejski prostor. Interijer Dvora podsjećao je na talijanske palače.

U Dvoru su se nalazili državni uredi, notrijat, tamnice, stoga knezu i njegovoj obitelji nije bilo ugodno boraviti u Dvoru jer bi se tijekom noći čuli razni krikovi. Vladislav Menčetić o jednom je čuvenom zatočeniku ovih tamnica spjevao epistoralnu poemu „Knjiga Marojice Kaboge“. Nakon nekoliko godina taj isti Kaboga ušao je u Dvor kao njegov vladar i osloboditelj. Smatra se da je jedan dio grafita u Dubrovačkom zatvoru bio crven od krvi zatvorenika. Prema legendi u dubrovačkoj tamnici je nastala makaronička poema „Derviš“ Stjepana Đurđevića.

Još je jedan znameniti prostor, vezan uz književnost, nekoć bio u sklopu Dvora, ili se točnije, iz Dvora u njega ulazilo. Bila je to vijećnica starih Dubrovčana prislonjena uz Dvor na sjevernoj strani s glasovitim natpisom na vratima koji upozorava svakoga tko uđe da u ovoj dvorani zaboravi na privatno, a brine se za javno.

³⁵ Zavod za obnovu Dubrovnika, http://www.zod.hr/get/objekti_aktualni/53209/knezev_dvor.html, pristupljeno 15. 11. 2017.

Dubrovačka je vijećnica izgorjela 1818., a kasnije su je austrijske vlasti porušile te na istom mjestu sagradile novu općinsku zgradu u sklopu koje je 1865. u Novoj godini otvoreno Bondino kazalište. Bondino kazalište nalazilo se u prostoru u kojem je nekada bila Vijećnica. Ta je podudarnost znakovita jer je upravo u dubrovačkoj vijećnici izvedena 1551. premijera Držićeva Dunda Maroja. Dubrovačke vlasti su tri godine nakon ove praiizvedbe zabranile bilo kakve izvedbe kazališnog ili sličnog karaktera u ovom javnom prostoru.³⁶

Nigdje u Dubrovniku kamenje nije na sebe preuzelo toliko priča kao ono što tvori stupove i kapitule Kneževa dvora. Kapitelima na Dvoru bavili su se i arheolozi. Zdanje Kneževog dvora uza svu očitu ljepotu otkriva ipak samo dio svojeg drevnog izgleda.

Već koncem prošlog stoljeća, prije dvadesetak godina, registrirana je pojava mnogobrojnih oštećenja ili pukotina na kamenim elementima atrijske Kneževa dvora. Zavod za obnovu Dubrovnika je 2001. godine, s Građevinskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, ugovorio provođenje istražnih radova i jednogodišnjeg monitoringa oštećenja te izradu studije o uzrocima oštećenja.³⁷

Prvi radovi započeli su 2015. godine, a druga faza trajala je do lipnja 2017. godine, dok će treća faza, ujedno i posljednja, trajati od studenog 2017. godine do lipnja 2018. godine što će ujedno biti i posljednja obnova na Kneževom dvoru. Danas je Knežev dvor spomenik kulture najviše kategorije koji je zajedno s povijesnom gradskom jezgrom uvršten u UNESCO-v registar svjetske baštine.

3.4.1. Turističko vrednovanje Kneževog dvora

Knežev dvor spada među najreprezentativnije objekte spomeničke baštine unutar povijesne jezgre Dubrovnika, a nakon rekonstrukcije atrijske Kneževog dvora, ponovno je, u lipnju 2017. godine, otvoren za posjetitelje. U njegovim je prostorima od 1950. godine smješten Kulturno-povijesni muzej u kojem i danas brojni posjetitelji razgledavaju umjetničku, povijesnu i kulturnu baštinu Dubrovačke Republike.³⁸ Kneževim dvorom upravljaju Dubrovački muzeji. Prihode Dvor ostvaruje od prodaje ulaznica i najma prostora.

³⁶ Prosperov Novak S., Dubrovnik ponovljen, Zagreb, LMN, 2001., str 15.

³⁷ Dubrovački dnevnik.hr, <http://dubrovackidnevnik.rtl.hr/vijesti/grad/knezev-dvor-otvorenje>, pristupljeno 07. 11. 2017.

³⁸ Prosperov Novak S., op.cit., str. 11.

U Kneževom dvoru su se održavale i održavaju se razne izložbe poput „Djela Ruđera Boškovića“, „Moje staklo, moja strast“, „Anđeli iz privatne zbirke u Dubrovniku“, „Restaurirane vratnice s portala Kneževa dvora, „Zrcalo koje pamti: dagerotipije iz dubrovačkih zbirki“, „Mato Kaić – Svjetlopsi pod bosanskim nebom: gostovanje iz Franjevačkog muzeja i galerije Gorica – Livno (BiH)“ i „Nikola Božidarević – veliki slikar dubrovačke renesanse“.

Tablica 4. Izložbe u Kneževom dvoru u 2017. godini prema kriteriju vrednovanja kulturne baštine

	Estetska vrijed.	Simbolička vrijed.	Duhovna vrijed.	Društvena vrijed.	Povijesna vrijed.	Vrijednost autentičnosti	Znanstvena vrijed.
Izložbe				„Zrcalo koje pamti: dagerotipije iz dubrovačkih zbirki“	„Zrcalo koje pamti: dagerotipije iz dubrovačkih zbirki“	„Zrcalo koje pamti: dagerotipije iz dubrovačkih zbirki“	
		„Mato Kaić – Svjetlopiši pod bosanskim nebom: gostovanje iz Franjevačkog muzeja i galerije Gorica – Livno (BiH)“		„Mato Kaić – Svjetlopiši pod bosanskim nebom: gostovanje iz Franjevačkog muzeja i galerije Gorica – Livno (BiH)“	„Mato Kaić – Svjetlopiši pod bosanskim nebom: gostovanje iz Franjevačkog muzeja i galerije Gorica – Livno (BiH)“	„Mato Kaić – Svjetlopiši pod bosanskim nebom: gostovanje iz Franjevačkog muzeja i galerije Gorica – Livno (BiH)“	
	„Nikola Božidarević – veliki slikar dubrovačke renesanse“	„Nikola Božidarević – veliki slikar dubrovačke renesanse“		„Nikola Božidarević – veliki slikar dubrovačke renesanse“		„Nikola Božidarević – veliki slikar dubrovačke renesanse“	

Izvor: Vlastita izrada prema podacima stranice Dubrovačkih muzeja, <http://www.dumus.hr/hr/kulturno-povijesni-muzej/izlozbe/?str=11> i članku Specifičnosti procesa vrednovanja materijalne kulturne baštine u turizmu, <http://hrcaj.srce.hr/161385>, pristupljeno 01. 08. 2017.

Za vrijeme trajanja Dubrovačkih ljetnih igara u atriju Kneževa dvora izvode se koncerti. Dugi niz godina tu je nastupao poznati austrijski glazbenik Julian Rachlin.³⁹ U Kulturno-povijesnom muzeju u Kneževu dvoru moguće je razgledati zloglasne tamnice, antikni namještaj i ostale uporabne predmete, slike domaćih i stranih, pretežno talijanskih majstora, numizmatičku zbirku Republike (dubrovačkog novca, pečata, mjera, kolekcija satova, itd.), staro oružje, predmete ljekarne Domus Christi iz 15. stoljeća. Na prvom katu moguće je vidjeti spavaću sobu i radni kabinet dubrovačkog kneza.

Kulturno-povijesni muzej u Kneževom dvoru surađuje i s odgojno-obrazovnim institucijama. Tako se u prostorijama Muzeja održavaju redovite radionice, pričaonice i predavanja te tematske izložbe. Ljetno radno vrijeme (22. ožujka – 2. studenog) Kulturno-povijesnog muzeja u Kneževom dvoru je od ponedjeljka do nedjelje od 09:00 do 18:00 sati, dok je zimsko radno vrijeme (3. studenog – 21. ožujka) svaki dan od 09:00 do 16:00 sati. Što se tiče ulaznica za posjet Kulturno-povijesnom muzeju u Kneževom dvoru cijena istih kreće se od 25 00 do 100 00 kuna.

Tablica 5. Cijene ulaznica za Kulturno-povijesni muzej u Kneževom dvoru

CIJENE ULAZNICA			
	INDIVIDUALCI	UČENICI/STUDENTI	GRUPE(10+osoba)
Kulturno-povijesni muzej	80 kuna	25 kuna	100 kuna

Izvor: Vlastita izrada prema podacima službene internetske stranice dubrovačkih muzeja, <http://www.dumus.hr/hr/planiraj-posjet/ulaznice>, pristupljeno 10. 08. 2017.

Stanovnici Dubrovačko-neretvanske županije te djeca mlađa od 12 godina ostvaruju pravo besplatnog posjeta Kulturno-povijesnom muzeju u Kneževom dvoru, kao i vodiči turističkih grupa. U Kneževom dvoru moguće je snimanje spotova. Tako je klapa Kaše 2014. godine u Kneževom dvoru snimila spot za svoju pjesmu „Bruna“.

Dobro nema vlastitu web stranicu već se informacije o Kneževom dvoru mogu saznati preko raznih internet stranica, npr. internet stranice Dubrovnik Digest/Vaš vodič u Dubrovniku (<http://dubrovnikdigest.com>) i meet Dubrovnik (<http://www.meetdubrovnik.com/hr/dubrovnik-kulturna-dobra/knezev-dvor.html>) su stranice koje promoviraju Knežev dvor. Također, Turistička zajednica grada Dubrovnika, (http://www.tzdubrovnik.hr/get/spomenici/5456/knezev_dvor.html) i Hrvatska turistička

³⁹ Dubrovnik Digest, <http://dubrovnikdigest.com/znamenitosti/knezev-dvor>, pristupljeno 06. 11. 2017.

zajednica, (<https://croatia.hr/hr-HR/Odredista/Mjesto/Dubrovnik/Knezev-dvor?Y2lcMTU2OCxkc1wxNjcscFwyNA%3D%3D>) približavaju Knežev dvor turistima. Na stranici dubrovačkih muzeja moguća je virtualna šetnja Kneževim dvorom, (<http://www.dumus.hr/hr/kulturno-povijesni-muzej/vr/>).

Dostupni vodiči u tiskanom obliku su Dubrovnik-1975. godine, Knežev dvor, (1969. godina), Dubrovnik (1997. godina), Knežev dvor u Dubrovniku: utvrda, palača, muzej te Knežev dvor Dubrovnik: Kulturno-povijesni muzej. Dostupni vodič o Kneževom dvoru u web obliku nalazi se na stranici Putovnica.net, (<https://www.putovnica.net/odredista/hrvatska/dubrovnik/sto-posjetiti-znamenitosti-u-dubrovniku/knezev-dvor>).

U sklopu Kneževog dvora nalazi se i muzejska prodavaonica gdje posjetitelji mogu kupiti suvenire. U ponudi muzejske prodavaonice su knjige, replike muzejskih predmeta, nakit, odjeća i modni dodaci, igračke te potrepštine za kuću inspirirane muzejskim fundusom.

Replike koje se mogu kupiti u muzejskoj prodavaonici su Reljef s prikazom Venere i Marsa, Glava mladića s bifore Keževa dvora, Zelenci i dr. Predmeti od svile i kože koji se nalaze u ponudi prodavaonice su kravate, šalovi, marame te poslovne mape. Predmeti od biljke kadifače koji se mogu kupiti u muzejskoj prodavaonici su ukrasni podlošci, privjesci i dr. U ponudi prodavaonice nalazi se i nakit. Od ostalih suvenira tu su magneti, ravnala, rezači, pisma, zavjetne pločice te lepeze.

Titula Kneževog dvora kao jednog od najznačajnijih spomenika kulture najviše kategorije koji je uvršten u UNESCO-v registar svjetske baštine daje mu dodatno značenje u ukupnoj kulturnoj ponudi grada i stvara dodatnu prepoznatljivost kako samoga Dvora, tako i Dubrovnika.

4. KOMPARATIVNA ANALIZA TURISTIČKOG VREDNOVANJA KNEŽEVE PALAČE U ZADRU I KNEŽEVOG DVORA U DUBROVNIKU

4.1. Komparacija turističkih kretanja u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji

Razvoj turizma oduvijek je bio povezan uz razvoj prometa, a ta povezanost proizlazi i iz same definicije turizma kao putovanja izvan mjesta stalnog boravka, stoga je prvi segment u ovoj komparaciji pozicija Zadarske i Dubrovačko-neretvanske županije na turističkoj i geografskoj karti Hrvatske.

Zadarska županija po svom geoprometnom položaju zauzima vrlo značajno mjesto u Republici Hrvatskoj. Određena svojim središnjim prirodnim položajem, Zadarska županija ima veliko značenje i ulogu u prometnom povezivanju sjevera i juga Hrvatske, kako u cestovnom, tako i u željezničkom prometu. Prometna povezanost odlikuje se povezanošću državnim cestama i autocestom A1 Zagreb – Split – Dubrovnik (tzv. Dalmatina), zračnim linijama (Zračna luka Zadar), trajektnim vezama s Anconom u Italiji (iz grada Zadra) te željezničkim pravcima s ostatkom Hrvatske.

Dubrovačko-neretvanska županija loše je prometno povezana s ostatkom Republike Hrvatske. Osnovni razlog tome je što još uvijek ne postoji prometnica koja bi na zadovoljavajući način omogućila vezu između krajnjeg juga Hrvatske i ostalog dijela države. Također, prijekopotreban je završetak izgradnje suvremene cestovne prometne mreže (autoceste, brze ceste, državne ceste) jer je to jedini prihvatljivi način kvalitetnog uključivanja Dubrovačko-neretvanske županije u prometni sustav Republike Hrvatske.

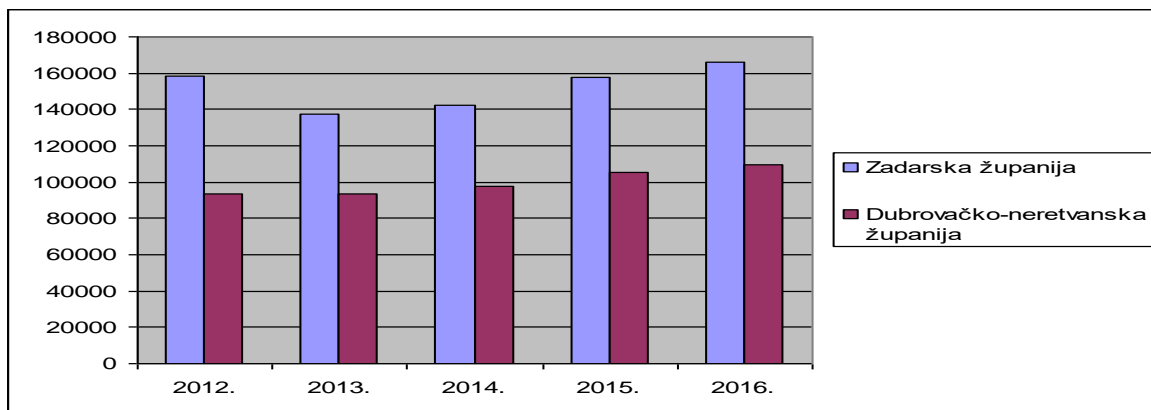
Zračni prometni sustav na području Dubrovačko-neretvanske županije jedini je oblik prometa koji Županiju izvodi iz sadašnje prometne izolacije i povezuje s ostatkom Hrvatske preko Zračne luke Dubrovnik.

Bogato kulturno-povijesno nasljeđe i prirodne ljepote Zadarske i Dubrovačko-neretvanske županije osnova su razvoja turizma kao glavne gospodarske djelatnosti. U razdoblju od 2012. godine do 2016. godine broj domaćih turista u Zadarskoj županiji bio je veći u odnosu na ostvarene posjete domaćih turista Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Razlog tome je što je Zadarska županija prometno pristupačnija u odnosu na Dubrovačko-neretvansku županiju te je cjenovno prihvatljivija.

Kako bi se u skladu s navedenim prikazala turistička kretanja u Županijama u razdoblju od 2012. godine do 2016. godine, u grafovima u nastavku ovoga teksta

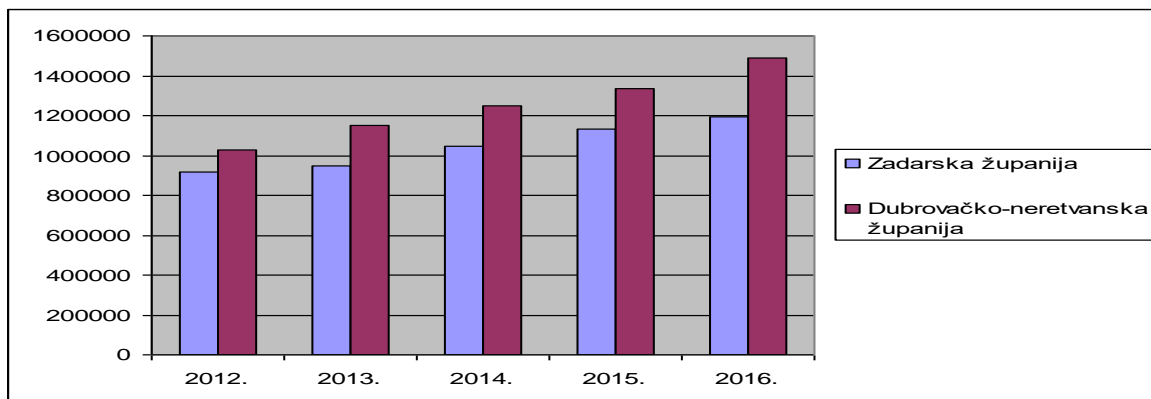
uspoređeni su domaći turistički dolasci te strani turistički dolasci u Županijama te njihova ukupna struktura.

Grafikon 16. Komparacija ostvarenih domaćih turističkih dolazaka u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

Grafikon 17. Komparacija ostvarenih stranih turističkih dolazaka u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine

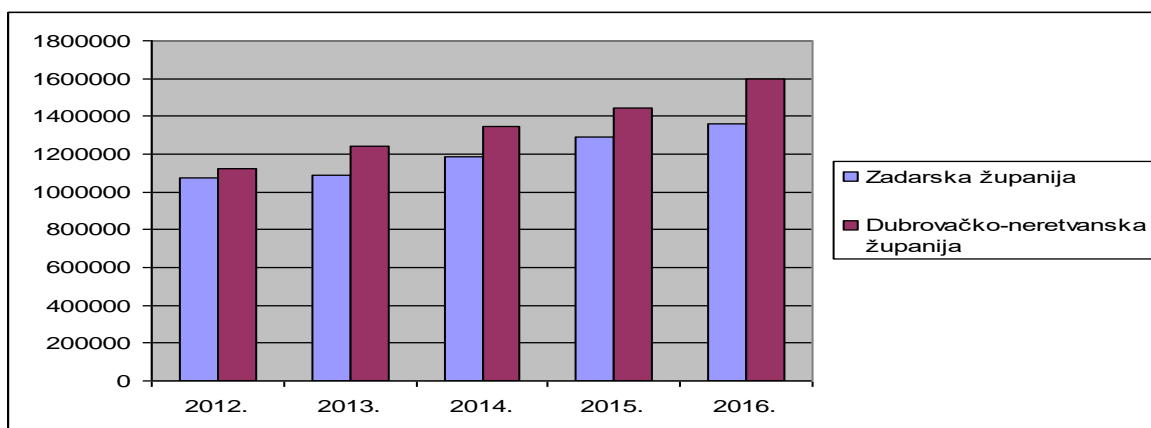

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

Broj ostvarenih stranih turističkih dolazaka u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u razdoblju od 2012. godine do 2016. godine bio je veći u odnosu na ostvarene strane turističke dolaske u Zadarskoj županiji, a razlog tome je što se u Dubrovniku, kao središtu Županije ostvaruje velik broj posjeta stranih turista, veći od onoga u Zadru, što se automatski reflektira na Županiju.

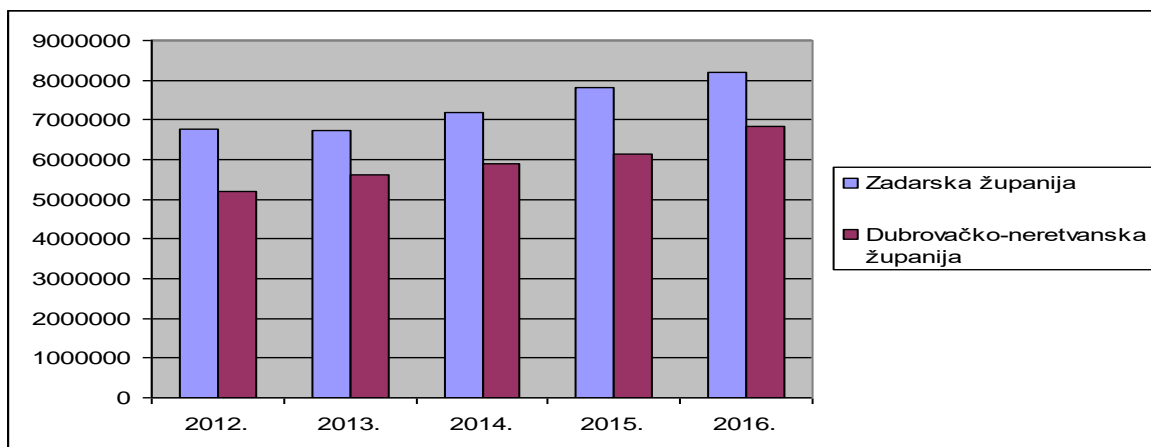
Broj ukupnih turističkih dolazaka u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u promatranom razdoblju bio je veći u odnosu na Zadarsku županiju. Pokazatelj je to da, iako Zadarska županija ima bogatu kulturno-povijesnu ponudu, Dubrovačko-neretvanska županija i dalje je na prvom mjestu po atraktivnosti, kako prirodnog okruženja, tako i kulturno-povijesne ponude. Viši standard usluge također je mogući razlog takve situacije.

Grafikon 18. Komparacija ukupnih ostvarenih turističkih dolazaka u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

Grafikon 19. Komparacija ukupnih ostvarenih turističkih noćenja u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine

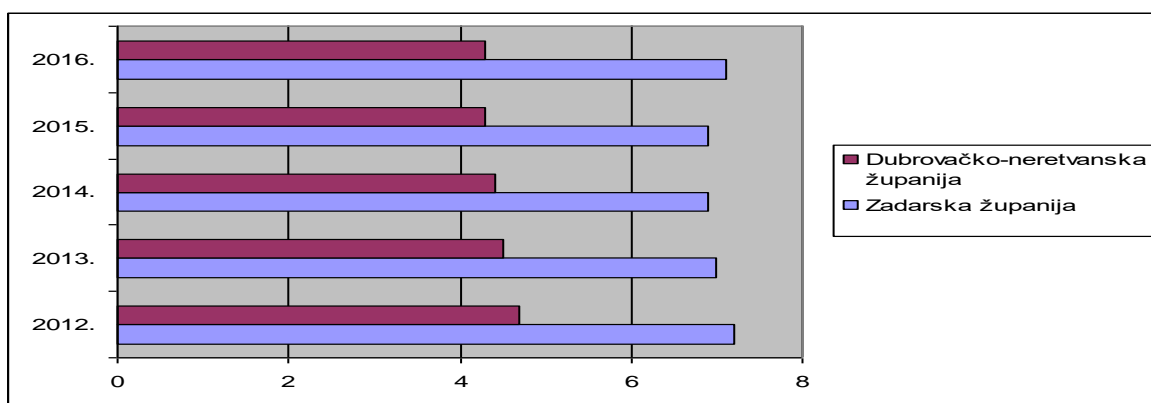
Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

Iako je broj ostvarenih ukupnih turističkih posjeta Dubrovačko-neretvanskoj županiji veći u odnosu na Zadarsku županiju, broj ukupnih ostvarenih turističkih noćenja u

promatranom razdoblju bio je veći u Zadarskoj županiji. Glavni razlog tome je što Zadarska županija raspolaže većim brojem postelja u odnosu na Dubrovačko-neretvansku županiju. Također, u Dubrovačko-neretvanskoj županiji rast noćenja je sporiji zbog smanjenja prosječnog boravka turista.

Turisti su u razdoblju od 2012. godine do 2016. godine u Zadarskoj županiji boravili u prosjeku više dana u odnosu na Dubrovačko-neretvansku županiju. Razlog tome je što su u Dubrovačko-neretvanskoj županiji veliki postotak turista, turisti s kruzera koji se u destinaciji zadržavaju kratko. Glavnina turističkih posjeta Dubrovačko-neretvanskoj županiji ostvaruje se u Dubrovniku koji sve više poprima obilježje tranzitne destinacije.

Grafikon 20. Komparacija prosječnih dana boravka turista u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

Glavna emitivna tržišta u Zadarskoj županiji u razdoblju od 2012. godine do 2016. godine bila su Njemačka, Slovenija, Austrija, Češka i Italija, a glavna emitivna tržišta u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u istom razdoblju bila su Velika Britanija, Njemačka, Francuska, Poljska i Češka.

4.2. Komparacija turističkih kretanja u gradovima Zadru i Dubrovniku

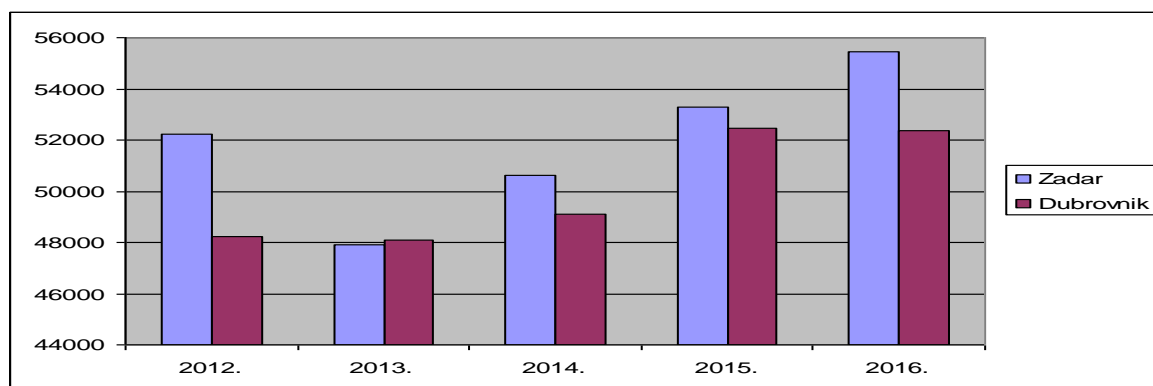
Turisti osim Zadra i Dubrovnika posjećuju i druge gradove u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji, no iako je broj turista u ostalim gradovima ovih županija značajan, na Zadar i Dubrovnik otpada najveći broj turističkih dolazaka i noćenja.

Tako je u Zadru u periodu od 2012. godine do 2016. godine broj domaćih turista u prosjeku bio veći u odnosu na broj domaćih turista u Dubrovniku. Jedan od glavnih razloga

tome je što je Zadar prometno pristupačniji u odnosu na Dubrovnik. Cjenovno je prihvatljiviji od Dubrovnika što je dodatni razlog takvoj situaciji.

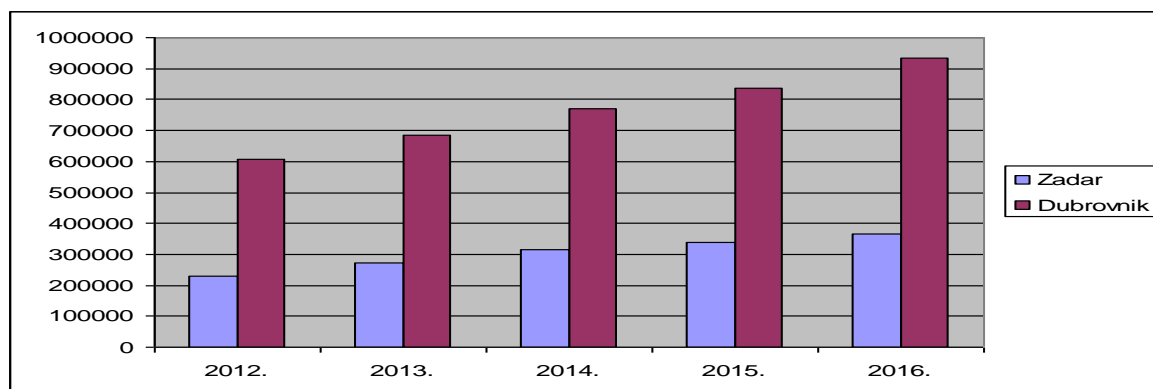
U sljedećim grafikonima slijedi prikaz ostvarenih stranih i domaćih turističkih dolazaka u Zadar i Dubrovnik te ukupna struktura dolazaka turista.

Grafikon 21. Komparacija ostvarenih domaćih turističkih dolazaka u gradovima Zadru i Dubrovniku 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

Grafikon 22. Komparacija ostvarenih stranih turističkih dolazaka u gradovima Zadru i Dubrovniku 2012. – 2016. godine

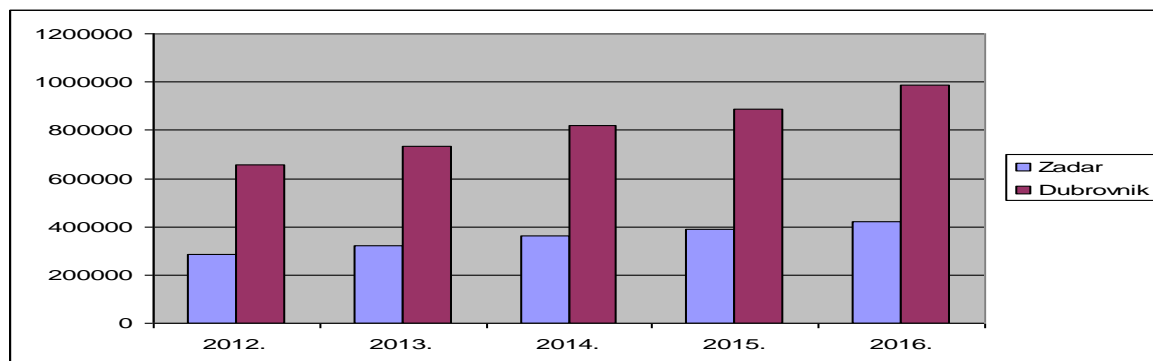

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

U strukturi stranih turističkih dolazaka u promatranom petogodišnjem razdoblju Dubrovnik se našao ispred Zadra. U Dubrovniku je razvijen cruising turizam koji u gradsku jezgru dovodi velik broj stranih turista. Također, u Dubrovniku su boravile svjetske produkcije zbog čega velik broj stranih turista dolazi posjetiti lokacije na kojima su snimane svjetski poznate serije i filmovi. Snimanjem poznate televizijske serije "Igra

prijestolja” proteklih nekoliko godina, Dubrovnik se u svjetskim medijima sve više spominje i kao filmska destinacija.⁴⁰ Primjerice, popularni američki turistički magazin „Afar“ u prilogu „8 razloga za posjet Dubrovniku“ izdvojio je seriju „Igra Prijestolja“ kao drugi razlog. „Lonely Planet“, jedan od vodećih turističkih nakladnika, preporučio je lokacije na kojima je snimana serija. Turističke agencije nude turističke obilaske lokacija snimanja, a sama producerska i glumačka ekipa svojim medijskim istupima dodatno su popularizirali Dubrovnik kao filmsku lokaciju. Iako je Dubrovnik zahvaljujući toj produkciji dobio dodatnu pozornost i popularnost, ipak nije dovoljno iskoristio priliku koja mu se pružila.⁴¹ Također, 2005. godine UNESCO je prihvatio sporazum o kulturnoj raznolikosti „Konvencija o zaštiti i promociji različitosti kulturnog izražavanja“ koji afirmira suvereno pravo zemalja da oblikuju svoje kulturne politike, s posebnim naglaskom na očuvanju kulturne raznolikosti.⁴² Zemlje potpisnice moći će se pozvati na Konvenciju kako bi opravdale kvote koje su uvele kako bi zaštitile nacionalne filmske industrije od, primjerice, najezde holywoodskih filmova.⁴³

Grafikon 23. Komparacija ukupnih ostvarenih turističkih dolazaka u gradovima Zadru i Dubrovniku 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

Iako je broj domaćih turista u Zadru u spomenutom razdoblju bio veći, značajno veći broj stranih turista u Dubrovniku doveo je do toga da se u strukturi ukupnih ostvarenih turističkih dolazaka Dubrovnik ponovno našao ispred Zadra. Razlog tome je sve

⁴⁰ Skoko, B., Mogućnosti i načini jačanja brenda Dubrovnika uz pomoć filmske industrije i organiziranja događaja, Zbornik Sveučilišta u Dubrovniku, <http://hrcak.srce.hr/136527>, pristupljeno 20. 10. 2017.

⁴¹ Ibidem

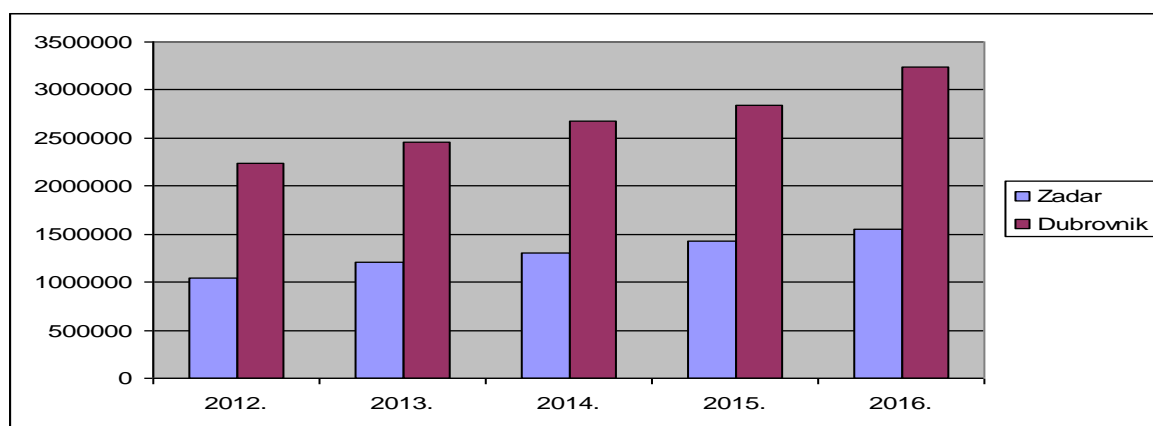
⁴² H-Alter, <http://h-alter.org/vijesti/unesco-prihvatio-sporazum-o-kulturnoj-raznolikosti>, pristupljeno 20. 11. 2017.

⁴³ Ibidem

zastupljeniji cruising turizam te posjet lokacijama na kojima su snimane scene svjetskih filmova i serija.

U promatranom petogodišnjem razdoblju Dubrovnik se, kako u strukturi ukupnih ostvarenih turističkih dolazaka tako i u strukturi ukupnih ostvarenih noćenja našao ispred Zadra, a navedena situacija može se povezati s velikim i svjetski poznatim snimanjima koja se već nekoliko godina odvijaju unutar samog grada.

Grafikon 24. Komparacija ukupnih ostvarenih turističkih noćenja u gradovima Zadru i Dubrovniku 2012. – 2016. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1491.pdf, pristupljeno 26. 10. 2017.

4.3. Kneževa palača u Zadru i Knežev dvor u Dubrovniku

Zadar i Dubrovnik suočavaju se posljednjih godina u ljetnim mjesecima s gužvama u gradskoj jezgri što dovodi do trenutno neriješenog pitanja koliki nosivi broj posjetitelja mogu uopće primiti njihove povijesne jezgre odjednom.

Kneževa palača u Zadru nalazi se na istočnom dijelu gradske jezgre, a Knežev dvor smješten je na istočnom rubu Grada. Dijeli ih dvjestotinjak godina razlike u starosti pa tako i u stilskim obilježjima – izgradnja Kneževe palače započela je u 13. stoljeću, a Kneževog dvora u 15. stoljeću. Tijekom vremena oba objekta doživljavala su brojne obnove – Kneževa palača njih 4, od kojih je prva bila u 16. stoljeću, a posljednja 2014. godine, a Knežev dvor čak njih 5, od kojih je prva bila u 15. stoljeću, a posljednja 2015. godine. Kneževa palača nalazi se na Listi preventivno zaštićenih dobara, a Knežev dvor nalazi se na Listi zaštićenih kulturnih dobara. Knežev dvor uvršten je u UNESCO-v registar svjetske baštine, dok Kneževa palača nije pod zaštitom UNESCO-a. Oba objekta prenamijenjena su

u muzeje. U prostorima Kneževe palače djeluje Narodni muzej Zadar, a u Kneževom dvoru djeluje Kulturno-povijesni muzej. Institucije koje se u njima nalaze surađuju s odgojno-obrazovnim institucijama što je rezultiralo raznim radionicama, pričaonicama, predavanjima i tematskim izložbama.

Tablica 6. Komparacija Kneževe palače i Kneževog dvora

KNEŽEVA PALAČA	KNEŽEV DVOR
Istočni dio gradske jezgre	Istočni rub Grada
Početak izgradnje u 13. stoljeću	Početak izgradnje u 15. stoljeću
4 obnove	5 obnova
Nepokretno, pojedinačno, kulturno dobro	Nepokretno, pojedinačno, kulturno dobro
/	UNESCO
Narodni muzej	Kulturno-povijesni muzej
Radno vrijeme: Zimi: pon/uto/čet/pet: 09:00 – 15:00 sati sri: 09:00 – 12:00 sati/17:00 – 19:00 sati Ljeti: pon – ned: 09:00 – 20:00 sati	Radno vrijeme: Zimi: pon – ned: 09:00 – 16:00 sati Ljeti: pon – ned: 09:00 – 18:00 sati
Suradnja s odgojno-obrazovnim institucijama	Suradnja s odgojno-obrazovnim institucijama
Upravljanje: Koncertni ured/Narodni muzej Zadar	Upravljanje: Dubrovački muzeji
Prihodi: prodaja ulaznica, najam prostora	Prihodi: prodaja ulaznica, najam prostora
Cijene ulaznica: 10 00 – 40 00 kuna	Cijene ulaznica: 25 00 – 100 00 kuna
Ima web stranicu	Nema web stranicu
Muzejska prodavaonica	Muzejska prodavaonica

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Narodnog muzeja Zadar, <http://nmz.hr> i Zavoda za obnovu Dubrovnika, http://www.zod.hr/get/objekti/53119/kne%C5%BEev_dvor.html, pristupljeno 31. 05. 2017.

Za upravljanje Kneževom palačom odgovorni su Koncertni ured i Narodni muzej, a Kneževim dvorom upravljaju Dubrovački muzeji. Izvori prihoda uz sredstva gradskog, županijskog i državnog proračuna kako za Palaču, tako i za Dvor, predstavljaju prodaja ulaznica i najam prostora. Što se tiče radnog vremena, radno vrijeme Narodnog muzeja u Kneževoj palači je ponedjeljkom, utorkom, četvrtkom i petkom od 09:00 do 15:00 sati te srijedom od 09:00 do 12:00 i od 17:00 do 19:00 sati u zimskom razdoblju (1. rujna – 30. lipnja) te svaki dan od 09:00 do 20:00 sati u ljetnom periodu (1. srpnja – 31. kolovoza), dok je radno vrijeme Kulturno-povijesnog muzeja u Kneževom dvoru u ljetnom razdoblju (22. ožujka – 2. studenog) od ponedjeljka do nedjelje od 09:00 do 18:00 sati, a u zimskom periodu (3. studenog – 21. ožujka) svaki dan od 09:00 do 16:00 sati. Cijene ulaznica za Narodni muzej u Kneževoj palači kreću se u rasponu od 10 00 do 40 00 kuna, dok se cijene

ulaznica za Kulturno-povijesni muzej u Kneževom dvoru kreću u rasponu od 25 00 do 100 00 kuna.⁴⁴

Kneževa palača ima vlastitu web stranicu. Promovira se i putem brošura kao što su brošura „Otkrij Zadar“ koja se tiska na osam jezika (hrvatski, engleski, francuski, njemački, talijanski, španjolski, ruski i japanski) te dvojezična brošura (hrvatski/engleski jezik) „ZADAR Image“. Također, Turistička zajednica grada Zadra promovira Kneževu palaču, (<http://www.zadar.travel/hr/vodic/atrakcije/01-04-2012/knezeva-palaca#.WhQp8rjRZH4>). Knežev dvor nema vlastitu web stranicu već se informacije o njemu mogu saznati preko raznih internet stranica, npr. internet stranica Dubrovnik Digest/Vaš vodič u Dubrovniku, (<http://dubrovnikdigest.com>). Također, Turistička zajednica grada Dubrovnika promovira Knežev dvor, (http://www.tzdubrovnik.hr/get/spomenici/5456/knezev_dvor.html). Neki od dostupnih vodiča u tiskanom obliku su Dubrovnik-1975. godine te Knežev dvor Dubrovnik: Kulturno-povijesni muzej. U sklopu Kneževe palače i Kneževog dvora nalaze se muzejske prodavaonice gdje posjetitelji mogu kupiti suvenire.⁴⁵ Muzejska prodavaonica Kneževog dvora nudi bogat izbor kataloga i knjiga, replika muzejskih predmeta, nakita, odjeće i modnih dodataka, igračaka, te potrepština za kuću – inspiriranih muzejskim fundusom koji promoviraju Knežev dvor, npr. Reljef s prikazom Venere i Marsa kopija je reljefa u naravnoj veličini s portala Kneževa dvora.

Kneževa palača je turistička atrakcija, spoj kulture i turizma te reprezentativan javni prostor koji je gradu Zadru omogućio novi iskorak u turističkoj i kulturnoj ponudi. Knežev Dvor jedan je od najznačajnijih spomenika kulture RH najviše kategorije, uvršten u UNESCO-v registar svjetske baštine koji stvara dodatnu prepoznatljivost Dubrovniku. Oba kulturna dobra uvrštena su u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Također, uvrštena su u turističku ponudu Zadra i Dubrovnika, no ne čine okosnicu kulturnog turizma spomenutih gradova što ne znači da se takva situacija u budućnosti neće promijeniti s obzirom da su prepoznati kao kulturna dobra u koja vrijedi ulagati te su, u skladu s time nedavno obnovljeni, što je kod Kneževe palače rezultiralo titulom kulturne atrakcije 2017. godine, a iako se Knežev dvor nije našao u kategoriji kulturne atrakcije godine, on spada

⁴⁴ Odrasli plaćaju punu cijenu ulaznica za posjet Narodnom muzeju u Kneževoj palači, dok se učenicima i studentima na punu cijenu obračunava popust. Ulaznice za posjet Kulturno-povijesnom muzeju u Kneževom dvoru odrasli plaćaju u punom iznosu, učenici i studenti imaju pravo popusta, dok grupe (10+osoba) plaćaju najveći iznos.

⁴⁵ Ponuda suvenira u muzejskoj prodavaonici Narodnog muzeja u Kneževoj palači nije navedena zbog nedostupnosti podataka.

među najreprezentativnije objekte spomeničke baštine unutar povijesne jezgre Dubrovnika te je jedan od najznačajnijih spomenika profane reprezentativne arhitekture u Dubrovniku.

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu razmatrana su turistička kretanja Zadarske i Dubrovačko-neretvanske županije, turizam njihovih administrativnih središta te udio istih u turizmu Županija kojima pripadaju i to u razdoblju od 2012. godine do 2016. godine. U tom kontekstu analizirana su kulturna dobra Kneževa palača u Zadru i Knežev dvor u Dubrovniku te su ista uspoređena s ciljem prikaza njihovog vrednovanja u turizmu.

Zadarska županija bolje je prometno povezana s administrativnim središtem, Zadrom, u odnosu na povezanost Dubrovačko-neretvanske županije s Dubrovnikom te je prometno pristupačnija u odnosu na Dubrovačko-neretvansku županiju, no to ne sprječava Dubrovačko-neretvansku županiju da iz godine u godinu ostvaruje sve više turističkih dolazaka gdje treba istaknuti ulogu zračnog prometa koji na sebe preuzima većinu ostvarenog turističkog prometa.

Činjenica da Zadarska županija ima veći kapacitet postelja u odnosu na Dubrovačko-neretvansku županiju dovela ju je u prednost u strukturi ukupnih ostvarenih turističkih noćenja, dok je Dubrovačko-neretvanska županija zabilježila veći broj ukupnih turističkih dolazaka iz čega je moguće zaključiti kako Zadarska županija treba upotpuniti svoju turističku ponudu, a Dubrovačko-neretvanska županija treba povećati kapacitet postelja.

Glavna emitivna tržišta u Zadarskoj županiji u promatranom razdoblju bila su Njemačka, Slovenija, Austrija, Češka i Italija, a glavna emitivna tržišta u Dubrovačko-neretvanskoj županiji bila su Velika Britanija, Njemačka, Francuska, Poljska i Češka. Što se tiče prosječnih dana boravka turista u Županijama, turisti su u razdoblju od 2012. godine do 2016. godine u Zadarskoj županiji boravili u prosjeku (6,9 dana) više nego u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

Iako Dubrovnik, kao središte Dubrovačko-neretvanske županije sve više poprima obilježje tranzitne destinacije, u strukturi ukupnih ostvarenih turističkih noćenja našao se ispred Zadra, a isto je bilo i s turističkim dolascima što se pripisuje cruising turizmu i filmskom turizmu.

Kao jedan od glavnih resura ponude kulturnog turizma u Zadru i Dubrovniku, izdvojeni su u ovoj analizi Kneževa palača u Zadru i Knežev dvor u Dubrovniku koji su prepoznati kao kulturni resursi u koje vrijedi ulagati čemu u prilog idu obnove koje su oba dobra nedavno doživjela, a Kneževa palača proglašena je i kulturnom atrakcijom godine. U Kneževoj palači u razdoblju od 2011. godine do 2014. godine održavane su izložbe,

radionice, projekcije filmova, promocije i prezentacije, predstave, press konferencije i nastupi klapa, a nakon njene obnove i otvorenja u 2017. godini još je više prepoznata kao mjesto održavanja brojnih kulturnih aktivnosti te je s obzirom da je prenamijenjena u Narodni muzej, ostvarena suradnja s odgojno-obrazovnim institucijama. Veliku ulogu u promociji Kneževe palače ima tehnologija pa tako Palača ima vlastitu web stranicu, a uz to se i na stranici Narodnog muzeja Zadar nalazi odjel Kneževa palača. Kneževa palača spominje se u brojnim tiskanim brošurama, a prilikom posjete izložbi „Kabineti čuda Narodnog muzeja Zadar“ priče o pojedinim predmetima moguće je poslušati preko audiovodiča uz pomoć vlastitih mobilnih telefona. Moguće je zaključiti kako je vrednovanje Kneževe palače u turizmu zadovoljavajuće, no i dalje ima prostora za promociju Kneževe palače u turizmu, posebno što se tiče tiskanih brošura, kako bi privukla što veći broj turista i postala jednim od simbola grada Zadra, uz npr. Pozdrav Suncu i Morske orgulje.

U Kneževom dvoru održavale su se izložbe, radionice i pričaonice, nastupi glazbenika, a nakon obnove atrijskog dvora, postao je još reprezentativnije mjesto održavanja kulturnih aktivnosti, a kako je prenamijenjen u Kulturno-povijesni muzej, ostvarena je suradnja s odgojno-obrazovnim institucijama. S obzirom da Knežev dvor nema vlastitu web stranicu, promovira se putem drugih internet stranica, npr. putem internet stranice Turističke zajednice grada Dubrovnika, a informirati se o Kneževom dvoru moguće je putem tiskanih vodiča. Na internet stranici Dubrovačkih muzeja moguća je virtualna šetnja Kneževim dvorom. Vrednovanje Kneževog dvora je zadovoljavajuće, no vidljiv je nedostatak u promociji koji je veći u odnosu na Kneževu palaču. Kneževom dvoru potrebna je vlastita web stranica te više brošura o samom Dvoru.

Ponuda kulturne baštine pojačava pozitivne utjecaje, kako turizma na kulturnu baštinu, tako i kulturne baštine na turizam. Neupitno je da postoje bliske veze između kulturne baštine i turizma te da jedno na drugo bitno utječe, vlastitim postojanjem i mijenjanjem. U tom kontekstu, Kneževa palača i Knežev dvor imaju pozitivan utjecaj na kulturni turizam Zadra i Dubrovnika, a njihov kulturni potencijal dodatno pojačava pozitivne učinke kulturne baštine na kulturni turizam.

POPIS LITERATURE

1. Dujmović, M.: Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2014.
2. Jelinčić, A.D.: Abeceda kulturnog turizma, Meandar, Zagreb, 2008.
3. Kesar, O., Pirjevec, B.: Počela turizma, Mikrorad, Zagreb, 2002.
4. Novaković, A.: Dubrovnik i okolica, MATE, Zagreb, 1997.
5. Prosperov Novak, S.: Dubrovnik ponovljen, Zagreb, LMN, 2001.

1. Poljičak, I., Utjecaj suvremenog kulturnog turizma na promjene načina života u starim gradskim jezgrama na Hrvatskoj obali, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, <http://hrcak.srce.hr/124905>, pristupljeno 16. 10. 2017.
2. Skoko, B., Mogućnosti i načini jačanja brenda Dubrovnika uz pomoć filmske industrije i organiziranja događaja, Zbornik Sveučilišta u Dubrovniku, <http://hrcak.srce.hr/136527>, pristupljeno 20. 10. 2017.

Internet

1. Dubrovnik Digest, <http://dubrovnikdigest.com/znamenitosti/knezev-dvor>, pristupljeno 06. 11. 2017.
2. Dubrovački dnevnik.hr, <http://dubrovackidnevnik.rtl.hr/vijesti/grad/knezev-dvor-otvorenje>, pristupljeno 07. 11. 2017.
3. Geografija.hr, <http://www.geografija.hr/hrvatska/bastina-u-turizmu-dubrovacko-neretvanske-zupanije/>, pristupljeno 12. 10. 2017.
4. Gospodarska kretanja Zadarske županije br. 31, <https://www.hgk.hr/documents/kretanja31zaweb57becf8ce2af1.pdf>, pristupljeno 13. 10. 2017.
5. Gospodarska kretanja Zadarske županije br. 32, <https://www.hgk.hr/documents/kretanja32zaweb57bea7880b711.pdf>, pristupljeno 13. 10. 2017.
6. Grad Zadar, <http://www.grad-zadar.hr/obnova-i-turisticka-valorizacija-kulturno-povijesnog-kompleksa-knezeve-palace-881/>, pristupljeno 19. 07. 2017.
7. H-Alter, <http://h-alter.org/vijesti/unesco-prihvatio-sporazum-o-kulturnoj-raznolikosti>, pristupljeno 20. 11. 2017.

8. Institut za turizam, <http://www.iztg.hr/UserFiles/Pdf/Tomas/Tomas-Ljeto-2014-Sazetak-iz-knjige.pdf>, pristupljeno 04. 10. 2017.
9. Institut za turizam, <http://www.mljet.hr/docs/edit/ckfinder/userfiles/files/Tomas%20Ljeto%202014%20Prezentacija%20DN%2018%2003%202015%20fin.pdf>, pristupljeno 04. 10. 2017.
10. Lider, <https://lider.media/aktualno/zadarska-zupanija-tajna-zajednickog-rasta-turizma-industrije/>, pristupljeno 11. 11. 2017.
11. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212>, pristupljeno 17. 11. 2017.
12. Narodni muzej Zadar, <http://nmz.hr/odjeli/knezeva-palaca>, pristupljeno 31. 05. 2017.
13. Narodni muzej Zadar, <http://nmz.hr/aktivnosti/izlozbe/arhiva-izlozbi>, pristupljeno 31. 05. 2017.
14. Profil emitivnog tržišta Poljske 2013. – 2015., <https://www.htz.hr/sites/default/files/2016-11/Poljska-profil-trzista.pdf>, pristupljeno 09. 11. 2017.
15. Profil emitivnog tržišta Češke 2013. – 2015., <https://www.htz.hr/sites/default/files/2016-11/Ceska-profil-trzista.pdf>, pristupljeno 09. 11. 2017.
16. Pogledaj.to, <http://pogledaj.to/arhitektura/zadarskom-poluotoku-prijeti-sudbina-dubrovnika/>, pristupljeno 12. 11. 2017.
17. Pogledaj.to, <http://pogledaj.to/drugestvari/sto-kruzerski-turizam-donosi-dubrovniku/>, pristupljeno 12. 11. 2017.
18. Rezultati poslovanja gospodarstva Dubrovačko-neretvanske županije u 2016. godini, <https://www.hgk.hr/documents/rezultati-poslovanja-dnz-2016-prezentacija59676ad52f1da.pdf>, pristupljeno 14. 11. 2017.
19. Strategija razvoja turizma grada Zadra 2013. – 2023., <http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2013/01/GP-turizma-Zadarske-zupanije.pdf>, pristupljeno 31. 05. 2017.
20. Slobodna Dalmacija, <http://www.slobodnadalmacija.hr/dalmacija/zadar/clanak/id/181644/iz-zadra-otplivio-zadnji-trajekt-za-anconu>, pristupljeno 04. 10. 2017.

21. Strateška studija utjecaja na okoliš prijedloga IDPPDNŽ, <http://www.zzpudnz.hr/LinkClick.aspx?fileticket=jWyZ70WW5go%3D&tabid=609>, pristupljeno 10. 10. 2017.
22. Strategija razvoja turizma Dubrovačko-neretvanske županije 2012. – 2022., http://www.edubrovnik.org/strategije/01_SRTDNZ_za_WEB.pdf, pristupljeno 10. 10. 2017.
23. SAFU, <http://safu.hr/hr/novosti/eu-projekt-knezeva-palaca-kulturna-atrakcija-godine>, pristupljeno 02. 11. 2017.
24. Strategija razvoja kulture Grada Dubrovnika 2015. – 2025., http://dura.hr/user_files/admin/strateski%20dokumenti/Kulturna%20strategija%20grada%20Dubrovnika.pdf, pristupljeno 10. 10. 2017.
25. Strategija razvoja Dubrovačko-neretvanske županije 2012. – 2020., <http://www.korcula.hr>, pristupljeno 14. 11. 2017.
26. Turizam DNŽ za 2016., <https://www.hgk.hr/documents/turizam-dnz-i-xii-20165927c937ab84f.pdf>, pristupljeno 06. 08. 2017.
27. Turistička zajednica Dubrovnika, http://www.tzdubrovnik.hr/get/vijesti/67689/dubrovnik_opet_medu_najboljima.html, pristupljeno 17. 08. 2017.
28. Turistički News Portal, <http://hrturizam.hr/zadar-sibenik-uvrsteni-na-popis-svjetske-kulturne-bastine-unesco/>, pristupljeno 23. 10. 2017.
29. Turistička zajednica Dubrovačko-neretvanske županije, http://www.tzdubrovnik.hr/news/gradski_vodic/index.html, pristupljeno 07. 11. 2017.
30. Turistička zajednica Zadarske županije, <http://www.zadar.hr/hr/info/poslovne-informacije/tz-zadarske-zupanije/statistika/>, 11. 11. 2017.
31. Trendovi na turističkom tržištu Njemačke, <https://www.htz.hr/sites/default/files/2016-11/Trendovi-na-turistickom-trzistu-Njemacke.pdf>, pristupljeno 12. 11. 2017.
32. Utjecaj gospodarstva Italije na gospodarstvo Hrvatske, <https://www.hgk.hr/documents/utjecaj-gospodarstva-italije-na-gospodarstvo-hrvatske5926d378c7c2c.pdf>, pristupljeno 21. 10. 2017.
33. Zadarska županija/Službene mrežne stranice, <https://www.zadarska-zupanija.hr/index.php/o-nama/polozaj-i-osnovne-prostorne-karakteristike-zadarske-zupanije>, pristupljeno 06. 09. 2017.

34. Zadarski.hr, <http://zadarski.slobodnadalmacija.hr/4-kantuna/clanak/id/435769/poraz-zadarskog-turizma-mi-smo-sezonalna-destinacija-s-malo-hotela-u-kojoj-gosti-sve-krace-ostaju>, pristupljeno 13. 11. 2017.
35. Zavod za obnovu Dubrovnika, http://www.zod.hr/get/objekti_aktualni/53209/knezev_dvor.html, pristupljeno 15. 11. 2017.
36. Županijska razvojna strategija Dubrovačko-neretvanske županije 2016. – 2020, <http://www.edubrovnik.org/wp-content/uploads/2017/01/Z%CC%8CRS-DNZ.pdf>, pristupljeno 10. 10. 2017.

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Broj ostvarenih turističkih dolazaka u Zadarskoj županiji 2012. – 2016. godine	4
Grafikon 2. Broj ostvarenih turističkih noćenja u Zadarskoj županiji 2012. – 2016. godine	6
Grafikon 3. Prosječni dani boravka turista u Zadarskoj županiji 2012. – 2016. godine	6
Grafikon 4. Udio turističkih dolazaka u gradovima Zadarske županije u odnosu na grad Zadar 2012. – 2016. godine	7
Grafikon 5. Trend dolazaka turista u Zadarsku županiju po zemljama 2012. – 2016. godine	8
Grafikon 6. Broj ostvarenih turističkih dolazaka u Zadru 2012. – 2016. godine	10
Grafikon 7. Broj ostvarenih turističkih noćenja u Zadru 2012. – 2016. godine	11
Grafikon 8. Događanja u Kneževoj palači od otvorenja 2011. godine do početka preuređenja 2014. godine	14
Grafikon 9. Broj ostvarenih turističkih dolazaka u Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine	22
Grafikon 10. Broj ostvarenih turističkih noćenja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine	23
Grafikon 11. Prosječni dani boravka turista u Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine	24
Grafikon 12. Udio turističkih dolazaka u gradovima Dubrovačko-neretvanske županije u odnosu na grad Dubrovnik 2012. – 2016. godine	25
Grafikon 13. Trend dolazaka turista u Dubrovačko-neretvansku županiju po zemljama 2012. – 2016. godine	25
Grafikon 14. Broj ostvarenih turističkih dolazaka u Dubrovniku 2012. – 2016. godine ..	28
Grafikon 15. Broj ostvarenih turističkih noćenja u Dubrovniku 2012. – 2016. godine	28
Grafikon 16. Komparacija ostvarenih domaćih turističkih dolazaka u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine	38
Grafikon 17. Komparacija ostvarenih stranih turističkih dolazaka u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine	38
Grafikon 18. Komparacija ukupnih ostvarenih turističkih dolazaka u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine	39

Grafikon 19. Komparacija ukupnih ostvarenih turističkih noćenja u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine.....	39
Grafikon 20. Komparacija prosječnih dana boravka turista u Zadarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2012. – 2016. godine.....	40
Grafikon 21. Komparacija ostvarenih domaćih turističkih dolazaka u gradovima Zadru i Dubrovniku 2012. – 2016. godine.....	41
Grafikon 22. Komparacija ostvarenih stranih turističkih dolazaka u gradovima Zadru i Dubrovniku 2012. – 2016. godine.....	41
Grafikon 23. Komparacija ukupnih ostvarenih turističkih dolazaka u gradovima Zadru i Dubrovniku 2012. – 2016. godine.....	42
Grafikon 24. Komparacija ukupnih ostvarenih turističkih noćenja u gradovima Zadru i Dubrovniku 2012. – 2016. godine.....	43

POPIS TABLICA

Tablica 1. Cijene ulaznica za Narodni muzej u Kneževoj palači	15
Tablica 2. Izložbe u Kneževoj palači u 2017. godini prema kriteriju vrednovanja kulturne baštine.....	17
Tablica 3. Radionice u Kneževoj palači u 2017. godini prema kriteriju vrednovanja kulturne baštine	18
Tablica 4. Izložbe u Kneževom dvoru u 2017. godini prema kriteriju vrednovanja kulturne baštine.....	34
Tablica 5. Cijene ulaznica za Kulturno-povijesni muzej u Kneževom dvoru	35
Tablica 6. Komparacija Kneževe palače i Kneževog dvora.....	44

POPIS SLIKA

Slika 1. Karta Zadarske županije.....	2
Slika 2. Karta Dubrovačko-neretvanske županije	16
Slika 3. Kneževa palača.....	20
Slika 4. Knežev dvor	30